

Notă de argumentare

a respingerii demersului Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău cu privire la confirmarea titlului științific de doctor în științe ale educației doamnei BĂLAN Rodica conferit la 15 ianuarie 2026 în urma susținerii tezei „Formarea competenței etnoculturale a elevilor din gimnaziu prin valorificarea creației folclorice”, specialitatea 531.01. *Teoria generală a educației*

În rezultatul examinării tezei de doctor în științe ale educației doamnei BĂLAN Rodica în cadrul ședinței Comisia de experți în științe ale educației și psihologie a ANACEC în ședința din 07 aprilie 2026, s-a constatat:

Calificativul „Bine”, atribuit de către Comisia de doctorat, nu este justificat prin prisma calității cercetării prezentate, a respectării în totalitate a indicatorilor de etică și deontologie profesională și a redactării conținutului tezei. Exemple sunt prezentate în continuare.

1) Preluări nejustificate în teză, fără a fi citate corespunzător:

Rodica BĂLAN, UPSC, 2025 https://anacec.md/files/Balan-teza_1.pdf	Laura GĂVRILIȚA, USARB, 2017 http://www.cnaa.md/files/theses/2017/51414/laura_gavrilita_thesis.pdf
<p>p. 24 Problematika etnoculturii și consolidarea identității naționale în prezent dobândesc o importanță deosebită în perspectiva social-filosofică și psihopedagogică, așa cum reflectă gânditori precum L. Blaga, N. Iorga, C. Dobrogeanu-Gherea, C. Rădulescu-Motru, N. Silistraru, S. Baci, E. Avram și alții. În ultimii ani se observă o reducere semnificativă a prezenței tradițiilor chiar în mediul rural, acolo unde ar trebui să se practice cu intensitate. Această marginalizare este cauzată în principal de tendințele de urbanizare a modului în care tineretul din sate își petrece timpul liber și, de asemenea, de migrarea acestuia către orașe mari. Dacă în urmă cu 30-40 de ani ulițele satelor românești erau pline în timpul sărbătorilor de iarnă cu urători și colindători, trupe de teatru popular (Jianu, Bujor etc.), precum și jocuri dramatice cu măști (Capra, Ursul, Cerbul, Căiuții), astăzi multe dintre aceste tradiții dispar, lăsând în urmă doar nostalgia „vremurilor apuse” în trecerea către un nou an. H. de Balzac sublinia că învățătura trebuie transformată în faptă, altfel se pierde. Astfel, predarea și învățarea eposului și creației folclorice românești trebuie să fie realizate practic, prin valorificarea tradițiilor naționale în plan personal. Idealul educațional în formarea culturii etnoartistice constă în capacitatea și competența elevilor de a fi inițiați în practicarea acestor tradiții; integrarea</p>	<p>p. 10 Problema etnoculturii, și dezvoltarea identității naționale la etapa actuală capătă o semnificație deosebită în viziunea social-filosofică și psihopedagogică. [L. Blaga, N. Iorga, C. Dobrogeanu-Gherea, C. Rădulescu-Motru, N. Silistraru, E. Avraam și alții]. ... În ultimii ani se constată o diminuare din ce în ce mai semnificativă a prezenței acestor tradiții chiar în inima satului, acolo unde ele ar trebui să fie practicate cu cea mai mare intensitate. Această marginalizare se datorează în primul rând tendințelor de urbanizare a modului de petrecere a timpului liber al tineretului din sate, și pe de altă parte a plecării acestuia către marile centre urbane. Dacă în urmă cu aproximativ 30-40 de ani ulițele satelor românești, în perioada sărbătorilor de iarnă, erau neîncăpătoare pentru mulțimea de urători și colindători, trupe de teatru popular (Jian, Bujor etc.), jocuri dramatice cu măști (Capra, Ursul, Cerbul, Căiuții) astăzi multe dintre ele rămân pustii, așa încât doar nostalgia „vremurilor trecute” însoțește trecerea spre un nou an calendaristic. H. de Balzac spunea că învățătura trebuie transformată în fapte, altfel se pierde. Predarea/învățarea eposului, folclorului românesc trebuie să fie realizată, transpusă la nivel practic-aplicativ prin valorificarea tradițiilor naționale la nivel personal. Prin urmare, idealul educațional în formarea culturii etnoartistice ține de capacitatea/competența elevilor de a fi inițiați în practicarea tradițiilor populare; valorificarea lor</p>

<p>lor în viața personală și socială reflectă conceptele avansate de specialiști precum N. Bondareva, A. B. Afanasieva, G. N. Volkov, Stoian P. Alexandru, N. Silistraru.</p>	<p>în viața personală și în cea a societății, idei vehiculate în lucrările unor specialiști [N.Bondareva, A.B. Afanasieva, G.N.Volkov]</p>
<p>p. 24 Perioada interbelică se remarcă printr-o intensitate a dezbatelor și polemicilor legate de etnic și național. Apar studii diverse semnate de Nicolae Iorga, Dimitrie Gusti, Simion Mehedinți, C. Rădulescu-Motru, Lucian Blaga, Nichifor Crainic, Mircea Eliade și alții. De asemenea, în această perioadă se cristalizează lucrările fondatorilor etnomuzicologiei românești: Constantin Brăiloiu, George Breazul, Alexandru Voevidca, Emil Riegler-Dinu, Ilarion Cocișiu, Sabin Drăgoi, Tiberiu Brediceanu și alții. Din vasta literatură de specialitate se desprind trei direcții majore de delimitare, tendințe și realizări: ✓ estetic-culturală, care se concentrează în principal pe specificul național (etnic) în creația artistică și literară; ✓ sociologico-istorică, axată pe elucidarea mecanismelor de formare a etnicului și naționalului; ✓ filosofică, preocupată de identificarea dimensiunilor gândirii și concepțiilor etnice și naționale. Geograful S. Mehedinți și-a extins interesele către etnologie, antropografie și filosofia culturii, aducând contribuții importante care au deschis noi orizonturi în dimensiunea</p> <p>p. 25 etnoartistică. Printre cele mai semnificative lucrări ale sale se numără „Caracterizarea etnografică a unui popor prin munca și uneltele sale” (1920), „Religia ca mijloc de caracterizare etnografică a unui popor” (1924) și „Civilizație și cultură (Hilotehnica și Psihotehnica)” (1930). Marele istoric al religiilor, M. Eliade, s-a remarcat în jurnalism și literatură, precum și în studiile folclorice, subliniind valoarea spirituală și educațională a acestora. În 1937, în lucrarea sa „Folclorul ca instrument al cunoașterii”, a subliniat importanța înțelegerii formative a operelor folclorice. Dintre filosofi, L. Blaga se remarcă prin teoria sa despre „spațiul mioritic”, pe care o consideră o trăsătură definitorie a specificului etnic românesc. V. Bancilă, în studiul său despre Blaga, analizează caracteristicile cunoașterii etnice românești și identifică principalele direcții ale spiritualității țărănești [36, p. 22]. În concepția lui L. Blaga, cultura este rezultatul</p>	<p>p. 25 Perioada interbelică cunoaște o efervescență a dezbatelor și a polemicilor pe tema etnicului și a naționalului. Apar studii semnate de Nicolae Iorga, Dimitrie Gusti, Simion Mehedinți, C. Rădulescu-Motru, Lucian Blaga, Nichifor Crainic, Mircea Eliade, foarte diferite între ele. Acestea se adaugă lucrările fondatorilor etnomuzicologiei românești: Constantin Brăiloiu, George Breazul, Alexandru Voevidca, Emil Riegler – Dinu, Ilarion Cocișiu, Sabin Drăgoi, Tiberiu Brediceanu etc. Trei mari tendințe se desprind din bogata literatură de specialitate.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. estetic-culturală, axată, în principal, pe specificul național (etnic) în creația artistică și literară; 2. sociologico-istorică, orientată spre explicarea mecanismelor de constituire a etnicului și naționalului; 3. filosofică, interesată de decelarea dimensiunilor gândirii și concepțiilor etnice și naționale. <p>Geograful S. Mehedinți extinde domeniul său spre etnologie, antropografie și filosofia culturii, lucrările sale deschizând orizonturi noi spre</p> <p>etnoartistic: Caracterizarea etnografică a unui popor prin munca și uneltele sale, 1920, Religia ca mijloc de caracterizare etnografică a unui popor, 1924 și Civilizația și cultura (Hilotehnica și Psihotehnica), 1930. Marele istoric al religiilor, M. Eliade se lansează pe plan publicistic, literar, dar și pe cel al cercetării virtuților folclorului, în 1937 el lansând lucrarea Folclorul ca un instrument de cunoaștere, în care pledează pentru valorificarea educațională a valorilor creației populare. Dintre filosofi, amintim pe L. Blaga cu teza spațiului mioritic, element definitoriu pentru</p> <p>p. 26 etnicul românesc și V. Bancilă care, în studiul despre Lucian Blaga, a dezbătut categoriile cunoașterii etnice românești și a prezentat liniile spiritualității țărănești. [13, p. 22;] După L.Blaga, cultură este rezultatul</p>

– sau „sedimentul” – modului ontologic caracteristic ființei umane perfecte, adică existența „în orizontul misterului revelației”. Aceasta include toate creațiile științifice (ipoteze și teorii constructive), metafizice, artistice, estetice și religioase, care sunt forme de manifestare a încercării omului de a descifra misterul în care trăiește ca ființă holistică, luciferică [43, p. 72].

Conform filosofiei sale, „aspectele naturale ale creației culturale” sunt următoarele:

actul cultural are un caracter „creativ”; urmărește o intenție „revelatoare” privind transcendența sau misterul; utilizează realitatea imediată ca material expresiv metaforic; depășește această realitate prin „stilizare”; și se distanțează de transcendență prin „inhibiții stilistice” și natura sa metaforică.

Prin urmare, Blaga susține că nu orice acțiune sau realizare umană poate fi considerată o manifestare a culturii, ci doar cele care îndeplinesc aceste condiții.

În „Aspecte antropologice”, Blaga afirmă: „cultura implică o cale ontologică inerentă omului, adică existența într-un mediu mereu nemărginit unde orizontul lumii concrete se împletește cu orizontul necunoscutului. Cultura implică, printre altele, dorința de a descifra acest orizont al necunoscutului, o descifrare pe care omul însuși o realizează prin diverse creații, executate în materiale și modele stilistice diferite” [44, p. 142].

p. 25

D. Gusti a considerat că etnicul reprezintă o comunitate formată prin sânge și tradiție, iar în 1940 a elaborat Planul de lucru pentru cercetarea culturii populare în integralitatea sa, subliniind că „credințele și practicile magice se împletesc cu întreaga viață de gospodărie, cu toate evenimentele importante din viața omului de la țară și cu toate ocupațiile sale agrare. Dar ce viață artistică bogată și ce forme originale se pot observa în satul românesc, în arhitectura și sculptura populară, în arta decorativă, în literatura populară și în viața muzicală!” [118, p. 448].

C. Rădulescu-Motru a încercat să integreze viziunea filosofică și culturologică asupra

p. 26

națiunii cu o perspectivă psihologică. El susține că regenerarea și ierarhizarea energiilor

sau „precipitatul” modului ontologic al omului deplin, adică existența „în orizontul misterului pentru revelație”. Ea cuprinde ansamblul creațiilor științifice (ipoteze și teorii constructive), metafizice, artistice, estetice și religioase, care se realizează ca urmare a încercării de revelație a misterului în orizontul căruia se află omul luciferic (deplin) [51, p.72].

Conform poziției filosofice a lui Lucian Blaga, „aspectele firești ale creației de cultură” sunt următoarele:

- „1) este act «creator»;
- 2) de intenții «revelatorii» în raport cu transcendența sau cu misterul;
- 3) utilizează imediatul ca material (metaforic);
- 4) depășește imediatul prin «stilizare»;
- 5) și se distanțează de transcendență (de mister) prin frânele stilistice și datorită metaforismului”[22].

Așadar – susține filosoful - nu orice acțiune sau realizare umană poate fi încadrată în cultură, ci numai dacă

îndeplinește condițiile amintite.

În Aspecte antropologice Lucian Blaga afirmă: „cultura implică un mod ontologic specific uman, adică existența într-o ambianță mereu desmărginită, în care orizontul lumii concrete se conjugă cu orizontul necunoscutului. Cultura implică, printre altele, aspirația spre revelarea acestui orizont al necunoscutului, revelație pe care omul și-o face sieși prin plăsmuiri din cele mai variate, în materiale din cele mai variate și în tipare stilistice din cele mai variate”[Lucian Blaga, 21, p. 142].

p. 28

Dimitrie Gusti a considerat etnicul o comunitate de sânge și de tradiție, elaborând în 1940 Planul de lucru pentru cercetarea culturii populare în integritatea sa, susținând că „credințele și practicile magice se împletesc cu întreaga viață de gospodărie, cu toate evenimentele mai importante din viața omului de la țară și cu toate îndeletnicirile lu agrare. Dar viața lui artistică! Ce comoară bogată și ce originale forme se prezintă observatorului în viața satului românesc, ca arhitectură și sculptură populară, ca artă decorativă, ca literatură populară și viață muzicală” – cum reține și citează Iordan Datcu [47, p. 448].

Constantin Rădulescu-Motru a căutat să întregască viziunea filosofică și culturologică despre

națiune cu una psihologică.

naționale se realizează prin transformări sufletești și spirituale ale poporului, armonizate cu valorile

istorice ale epocii. În această perspectivă, el a argumentat modernizarea ca o „renaștere sufletească”. Specificul național este examinat prin caracteristicile psihologice ale poporului și prin descoperirea fondului său sufletească propriu. În lucrarea „Etnicul românesc”

se urmărește în special clarificarea teoretică a temei, realizându-se o definire aprofundată a conceptului de etnic. Spre deosebire de studiile anterioare, în care etnicul era doar descris sau definit sumar, aici are loc o investigație globală a noțiunii. Parcurgerea acestei lucrări evidențiază tensiunea inerentă efortului de a clarifica și a înțelege un fenomen dificil de măsurat prin metode științifice simple. Din acest motiv, textul conține numeroase definiții, descrieri și formulări concise despre etnic, utile și pentru demersul nostru.

C. Rădulescu-Motru concepe etnicul ca un proces dinamic, aflat „mereu în devenire”, evoluând fără a suferi transformări radicale. Interesul său major legat de schimbările etnice se concentrează pe felul în care acestea au loc în mediul rural. El vede satul ca un „element esențial al etnicului, fiind celula nepieritoare care asigură continuitatea etnicului” [181, p. 27].

O sinteză a concepției sale poate fi formulată astfel:

- etnicul este o dimensiune universală a umanității, reprezentând un fapt psihologic și social viu;

- abordarea etnicului este una evoluționistă;
- înțelegerea evoluției proceselor etnice și naționale implică ideea dezvoltării relațiilor internaționale într-o structură europeană comunitară;
- raportul dintre național și europenism este conceput ca unul de egalitate, nu ierarhic, iar un popor contribuie la progresul umanității păstrându-și originalitatea.

În a doua jumătate a secolului XX, fără opoziție, cultura este considerată factorul fundamental care stă la baza diferențelor psihice interetnice, deși termenul de cultură are multiple sensuri.

Cultura, pe lângă faptul că este multiaspectuală, este și multifuncțională. Există diferențe interculturale importante, dar și variabilitate

Regenerarea și ierarhizarea energiilor naționale se produc, în viziunea sa, prin prefaceri sufletești și spirituale ale poporului, concordant cu valorile

[p. 29](#)

istorice ale epocii. Iar din această perspectivă a argumentat modernizarea țării prin „renașterea sufletească”. Specificul național este studiat prin trăsăturile psihologice ale unui popor, prin dezvoltarea fondului propriu sufletească.

În lucrarea Etnicul românesc, [C. Rădulescu-Motru, 118] se urmărește, în principal, clarificarea teoretică a temei, se face o definire a conceptului de etnic.

Dacă în studiile anterioare, așa cum am remarcat, etnicul era doar descris sau noțiunea era definită sintetic, aici se realizează investigația globală a conceptului de etnic. Parcurgerea lucrării citate pune în evidență tensiunea caracteristică efortului de clarificare și de cunoaștere a unui fenomen greu măsurabil prin metode

științifice simple. De aceea, găsim multe definiții, descrieri, ca și formulări lapidare despre etnic, necesare și demersului nostru. ...

C. Rădulescu-Motru concepe etnicul în mișcare, în dezvoltare, fiind „totdeauna în proces de devenire” prin urmare, cunoaște o evoluție, fără ca aceasta să determine schimbări radicale. Vorbind despre transformările etnice, el este cu deosebire interesat de modul cum se produc acestea în sat. Gânditorul abordează satul ca „element esențial al etnicului, fiind celula nepieritoare care întreține continuitatea etnicului” (sublinierea ne aparține) [118, p.27].

Propunem următoarele teze despre etnic, ca o sinteză finală a concepției lui C. Rădulescu-Motru:

1 - Etnicul este o dimensiune universală a umanității [...] Este un fapt psihologic și social viu;

[p. 30](#)

2 - Viziunea asupra etnicului este evoluționistă;
3 - Cunoașterea sensului evoluției proceselor etnice și naționale include ideea dezvoltării relațiilor dintre națiuni într-o structură de comunitate europeană.

Raportul dintre național și europenism l-a conceput ca pe unul de egalitate, și nu ierarhic. Un popor contribuie la dezvoltarea umanității numai prin păstrarea originalității sale [118].

În a doua jumătate a sec. al XX - lea, fără nici o contradicție, factorul

de bază ce stă la temelia deosebirilor interetnice psihice este cultura, chiar dacă luăm în considerație că acest termen are mai multe sensuri. Cultura nu este doar multiaspectuală;

interpersonală în comportamentul indivizilor, așa cum s-a amintit anterior.

Etnicul este strâns legat de popor. Petre Andrei a subliniat că, dintre toate formele de comunitate, națiunea imprimă cel mai profund caracterul și conștiința individului. Ea se diferențiază de comunitatea de sânge sau de rudenie, fără ca acestea să fie echivalate cu etnicul. Sociologul ieșean a făcut distincția între popor, ca un fapt natural, și națiune, ca formă civilizată de comunitate.

El a accentuat și ceea ce s-ar putea numi nivelul cultural sau axiologic: dincolo de baza materială a societății, trebuie recunoscută „...o existență spirituală necesară, care se manifestă ca o puternică forță creatoare” [9, p. 96].

C. I. Gulian consideră că principalul aport al lui T. Vianu în istoria și teoria culturii constă în concepția acestuia asupra sensului culturii. T. Vianu a fost deschis integrării sociologiei

[p. 27](#)

în studiul culturii, concluzionând că „idealul cultural, înainte de a fi universal, valabil pentru întreaga umanitate, este specific anumitor societăți și epoci” [117, p. 291].

Raportul antropologic om-cultură, cu privire la omul deplin, este ilustrat schematic în figura de mai jos :

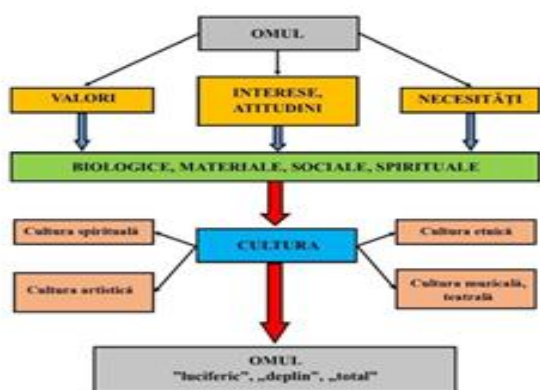

Figura 1.1. Raportul antropologic „om – cultură: „om deplin” (L. Blaga)

T. Vianu observa o relație dialectică între existențial și axiologic, susținând că oamenii nu sunt mereu aceiași, ci se schimbă, iar nevoile lor se modifică în timp. În schimb, valoarea rămâne constantă, reprezentând expresia ideală a armoniei dintre individ și lume [201].

N. Petrescu a analizat factorul etnic atât ca rezultat al diferențierilor sociale, cât și ca un

ea este și multifuncțională. Există deosebiri importante interculturale și interpersonale ale indivizilor și ale comportamentului acestora, așa cum s-a văzut în detaliile anterioare.

Etnicul este strâns asociat cu poporul. Petre Andrei a explicat că dintre toate formele de comunitate, națiunea imprimă adânc caracterele și conștiința individului. Ea este diferită de comunitatea de sânge și de rudenie, fără ca prin acestea să fie denumit etnicul. Sociologul ieșean a făcut distincția între popor, definit ca un fapt natural, și națiune, ca o comunitate civilizată [6].

El a accentuat de asemenea ceea ce am numi nivelul cultural sau axiologic: pe lângă fundamentul material al societății, el cere să se recunoască „...o existență spirituală necesară, care se manifestă ca o puternică forță creatoare” [5, p.96].

[p. 31](#)

C. I. Gulian consideră că principalul aport al lui Tudor Vianu în istoria și teoria culturii îl reprezintă concepția lui despre sensul culturii. Tudor Vianu s-a aratat deschis față de integrarea sociologiei

în abordarea culturii, pentru a conchide că „idealul cultural mai înainte de a fi general, valabil pentru întreaga umanitate, este propriu anumitor societăți și anumitor epoci” [74, p. 291].

Raportul antropologic om/cultură/om deplin, conform celor cercetate anterior sunt schematic demonstrate în figura 1.1.

Fig. 1.1. Raportul antropologic „omul – cultură – „om deplin” (L. Blaga).

[p. 32](#)

T. Vianu sesiza raportul dialectic dintre existențial și axiologic, considerând că oamenii nu sunt aceeași, ci mereu alții și nevoile lor se pot schimba. Ceea ce are caracter permanent este valoarea, ce reprezintă expresia ideală a unui acord între individ și lume.

element care determină structura realității sociale [169].

În prezent, unii etnologi reiau și dezvoltă ideile sociologului menționat, văzând etnosul ca o grupare socială formată odată cu evoluția comunității istorice, ale cărei membri sunt uniți prin trăsături obiective precum limba, obiceiurile, religia și altele.

De exemplu, Nicolae Silistraru subliniază mai multe dimensiuni ale etnoculturii:

- individualism versus colectivism (orientarea spre scopuri personale sau comunitare);
- gradul de toleranță față de normele culturale;
- nivelul evitării certitudinii și stricteții în regulile formale;
- feminism sau masculinism, adică prezența stereotipurilor legate de gen;

- percepția naturii umane ca fiind „bună” sau „amestecată”;
- dificultatea de a defini și a măsura cultura;
- controlul asupra emoțiilor și libertatea expresiei emoționale;
- gradul de apropiere în relațiile interpersonale (distanța și contactul permis);
- distanța față de „putere”, adică nivelul inegalității între cei „de sus” și cei „de jos”;

p. 28

- contextualitate înaltă sau scăzută, modul în care se maximizează sau minimizează diferențele comportamentale în funcție de situație;
- dualitatea om-natură, măsura în care omul domină natura sau trăiește în armonie cu ea [190].

T. Sărăcuț-Comănescu afirmă că „cultura populară românească este compusă dintr-un set de cunoștințe și un mod de a gândi, situate în plan mental și atitudinal, și dintr-o varietate de forme de expresie — verbală, muzicală, gestuală, coregrafică etc.”. Acest set de cunoștințe provine din observația directă, din contactul neîngrădit cu natura și din experiența practică empirică a fiecărui om, adult sau copil, fiind diferit de experimentele științifice bazate pe măsurători și calcule. Aceste acumulări au modelat sau chiar au structurat modul de gândire și acțiune, dominat de ceea ce etnologii au numit „logica sensibilului” sau „logica concretului”, specifică gândirii primitive, dar și

mentalității populare, ordonând lumea în opoziții binare [184].

N. Petrescu a examinat factorul etnic ca rezultat al diferențierilor sociale, dar și ca motiv determinant al realității sociale [114].

În prezent unii etnologi preiau și dezvoltă și din alte perspective ideile sociologului citat și privesc etnosul ca pe o grupare socială ce s-a format odată cu dezvoltarea comunității istorice, ai cărei membri sunt legați prin caracteristici obiective ca: limbă, obiceiuri, religie ș.a.

Astfel, Nicolae Silistraru evidențiază următoarele dimensiuni ale culturii:

- individualismul / colectivismul (orientarea spre idealurile individuale sau colective);
- treapta toleranței de la normele culturale;
- treapta evitării certitudinii și necesității în reguli formale;
- feminismul/ masculinismul (nota calității în cultură prin prezența stereotipurilor pentru femei și bărbați);
- aprecierea naturii ființei umane ca „bună” și „amestecată”;
- dificultatea culturii, măsurarea diferențierii ei;
- controlul emoțional, măsura expresivității emoționale permise;
- apropierea contactelor (distanțele și atingerile permise în timpul comunicării);
- distanța dintre individ și „putere” (măsura inegalității persoanelor „de sus” și a celor „de jos”);

- contextualitate înaltă/ contextualitate mică, maximalizare/ minimalizare și deosebiri în comportare, în dependență de situație;
- dihotomia om/ natură (măsura în care omul domină natura, supunerea naturii de către om sau viață în armonie cu natura) [122, pp.10-11].

T. Sărăcuț-Comănescu menționează, că, de fapt, „cultura populară românească este alcătuită dintr-un corpus de cunoștințe și un mod de gândire, situate în plan mental-atitudinal și dintr-o serie de forme de artă sau de expresie (verbală, muzicală, gestuală, choreică etc.). Corpusul de cunoștințe este rezultatul observației directe, al contactului nemijlocit cu natura, al experienței practice empirice a oricărei entități umane, fie adult sau copil, diferită de experimentul științific, bazat pe măsurători, calcule, aproximări. Aceste acumulări au influențat sau chiar au structurat modul de gândire și acțiune, dominat de ceea ce etnologii au numit „logica sensibilului” sau „logica concretului”, proprie gândirii primitive sau „gândirii sălbatice”, dar prezența și în gândirea

C. Cozma evidențiază că în conturarea ethosului românesc influențează în mod principal geo-cosmicul, istoria, limba, credința religioasă, sapiențialitatea sau filosofia, arta și ceea ce am putea numi structurile arhetipale, reprezentate de „țăranul român” și „satul românesc” [83, p. 7]. Aceste structuri se pot grupa astfel: ∞ „Românul și natura”: omul trăiește în armonie și cu natura, cu pământul, considerând „codrul prieten și ocrotitor”; ∞ „Românul și istoria”: istoria exercită o influență puternică asupra ethosului, relatând povestea unui popor

așezat, liniștit, dar trecut prin încercări multiple, situat într-un spațiu de intersecție între interesele diverse ale marilor imperii;

∞ „Românul și credința religioasă”: aceasta este o coordonată fundamentală a sufletului românesc, reflectată prin trăsături și valori precum bunătatea, modestia, simplitatea, îngăduința, mila, iertarea, toleranța, iubirea etică și omenia; ∞ „Românul și limba”: limba reprezintă exprimarea ethosului, păstrătoarea tezaurului sufletesc și sprijinul moral al poporului.

p. 28

În acest context crucial sunt conturate o serie de principii fundamentale ce ghidează dezvoltarea culturii etnoartistice bazate pe folclorul românesc. Principiile educației sunt cele mai importante linii directoare ale procesului de învățare, deoarece ghidează atât activitățile cadrelor

p. 29

didactice, cât și dezvoltarea armonioasă a elevului. Etimologic, termenul „principiu” provine din cuvintele latine principiu (însemnând „început”, „primul”) și princeps („cel mai important”), denotă o *idee generală* ce stă la baza altor idei și călăuzește dezvoltarea unui sistem sau a unui domeniu. Aceste principii oferă o afirmare necesară pentru dezvoltarea unei atitudini conștiente, responsabile și creative față de elevi. Pentru un proces educațional de succes, aceste principii trebuie aplicate consecvent, interdependent și continuu.

Promovarea *culturii etnoartistice* în rândul

sau mentalitatea populara, care ordonează lumea

înconjurătoare în opoziții binare precum ...

p. 33

În determinarea ethosului românesc Carmen Cozma pune în evidență factorii principali:

geo-cosmicul, istoria, limba, credința religioasă, sapiențialitatea/ filosofia, arta și ceea ce am numi structurile arhetipale –

„țăranul român” și „satul românesc”, [40, p. 7;]

structuri care se grupează astfel: „Românul

și natura”: el trăiește în /și cu natura,

cu pământul, „codrul prieten,

ocrotitor” etc.; „Românul și istoria”: istoria

are o încărcătură deosebită asupra ethosului

românesc. Ea dă seama despre istoria unui

popor

așezat, liniștit, dar mult încercat,

situat într-o zonă de răscruce a intereselor unor „stăpâni ai imperiilor” ...;

p. 34

„Românul și credința religioasă”: o identificăm,

de altfel, ca o coordonată esențială a sufletului

românesc, printr-o serie de trăsături-valori,

precum: bunătatea, modestia, simplitatea,

îngăduința, mila, iertarea, toleranța, iubirea

etică, omenia; „Românul și limba”: limba

este o rostire a ethosului, păstrare a

tezaurului sufletesc și reazem moral al

poporului.

p. 98

Principiile educației sunt cerințe de bază față de procesul educativ.

Etimologic termenul de principiu

își găsește originea în

cuvintele *principium* (cel dintâi)

și *princeps* (cel mai important), având sensul de

teză, *idee generală* care stă la baza tuturor

celorlalte, care orientează cursul comun al mai

multor elemente dintr-un anumit domeniu. Ele

indică unele condiții necesare pentru formarea și

dezvoltarea poziției educatului. Pentru

garantarea succesului principiile trebuie să

funcționeze într-o interconexiune și

intercorelare permanentă.

Formarea/ dezvoltarea *culturii etnoartistice* constituie o parte a personalității „depline”.

elevilor prin valorile folclorice necesită abordare pedagogică clară și structurată din partea profesorului. Un set de obiective clar definite, principii solide, strategii și metode adaptate și o ierarhie logică a acestor componente sunt esențiale. Cultivarea unui spirit etnoartistic contribuie la formarea unei personalități armonioase,

receptivă la frumos și atașată la valorile naționale. Prin urmare, alegerea principiilor trebuie să corespundă principiilor educației moderne, etnopedagogiei, axiologiei și educației artistice, integrând în același timp aspectele etice, estetice și culturale.

Mai jos sunt prezentate într-o formă generalizată principiile de bază ce stau la baza educației etnoartistice:

- principiul orientării umaniste [188] pune accent pe rolul central al valorilor umane și

culturale în întregul proces educațional. Educația trebuie să înceapă și să se îndrepte către individ, respectând unicitatea și potențialul principal;

- principiul educației prin activitate [188] (în beneficiul celorlalți) subliniază faptul că individul este modelat de activitățile în care se implică.

Elevii dezvoltă calități morale participând la activități de sprijin comunitar, își dezvoltă conștiința civică prin implicarea în proiecte sociale, își dezvoltă gustul estetic prin contactul cu frumusețea și își întăresc sentimentele religioase prin experimentarea emoțiilor pozitive în cadrul tradițiilor și ritualurilor. În același timp, motivația pentru învățare crește odată cu succesul. Acest principiu demonstrează că simpla transmitere verbală a cunoștințelor nu este la fel de eficientă ca învățarea prin acțiune și experiență;

- principiul integrării teoriei cu practica [188]

- principiul corelației dintre senzorial și rațional, concret și abstract ...

După cum afirma Locke, „nu

există nimic în intelect care să nu fi trecut prin simțuri” [188]. Cunoașterea se

[p. 30](#)

...principiul motivației activității [188]

...principiul coeziunii de grup subliniază rolul comunității școlare în succesul educației.

Dacă un profesor reușește să întărească spiritul

În acest sens alegerea *sistemului de principii* trebuie să fie într-o concordanță nemijlocită cu principiile educației moderne, principiile etnopedagogiei, principiile axiologice, principiile educației artistice, principiile percepției muzicale etc.

[p. 99](#)

Propunem în continuare o prezentare succintă a celor mai importante principii implicate în realizarea educației etnoartistice.

Principiul orientării umaniste (N.Silistraru) a educației exprimă o cerință importantă față de sistemul de valori, propus în calitate de fundament al educației.

Principiul educării activismului (N.Silistraru) (pentru folosul altora) este bazat pe înțelegerea faptului că personalitatea se formează în direcția în care este organizată activitatea ei.

Aceasta înseamnă că formarea poziției morale a personalității se realizează datorită participării educatului la acțiuni utile, pentru binele altor oameni; poziția cetățenească în acțiuni orientate la perfecționarea mediului social; poziția estetică - la conștientizarea contactului cu frumosul; poziția religioasă - spre realizarea emoțională pozitivă a cerințelor de cult, iar atitudinea pozitivă pentru învățatură se dezvoltă în cadrul succeselor la învățatură. Prin acest principiu se subliniază inegalitatea aprecierii formelor verbale de educație.

Principiul integrării organice a teoriei cu practica (N.Silistraru).

Principiul corelației între senzorial și rațional, dintre concret și abstract (N.Silistraru).

...Aserțiunea lui Locke, după care „nimic nu

[p. 100](#)

există în intelect dacă mai întâi nu ar exista în simțuri” primește în contextul didactic o puternică relevanță.

...Principiul motivării activității (N.Silistraru)

...Principiul coeziunii de grup a educațiilor este o condiție importantă a succesului în educație. Dacă educatorul reușește să consolideze grupul

<p>de echipă prin propriul exemplu și competență profesională, grupul de elevi devine o adevărată comunitate de învățare, capabilă să asume o parte din rolul formativ al profesorului [122, pp. 112–115].</p> <p>În cadrul sistemului de principii ce vizează formarea culturii etnoartistice a elevilor, un rol deosebit îl au principiile axiologice [16], care orientează procesul educațional spre dimensiunea valorică a existenței umane. Printre acestea se numără:</p> <ul style="list-style-type: none"> • principiul educației prin și pentru valori; • principiul transpunerii valorilor în fapte de civilizație; • principiul sensibilității afective; • principiul dominării valorilor naționale perene. 	<p>elevilor prin valorile promovate de idealul/scopul/obiectivele și conținuturile educației, precum și prin propriile valori umane/profesionale, se va obține și consolidarea de grup în baza comunității valorice. Grupul unit devine un factor important al educației, el își asumă o parte importantă a funcțiilor educatorului [122, pp.112-115].</p> <p>În sistemul de principii de formare la elevi a culturii etnoartistice considerăm important integrarea principiilor axiologice (lf.Avram)</p> <p>precum:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Principiul educației prin și pentru valori; - Principiul transpunerii valorilor în fapte de civilizație; - Principiul sensibilității afective; - Principiul dominării valorilor naționale perene [8, p.82].
<p>p. 30</p> <p>Dacă revenim la sensul original al termenului cultură – înțeles ca îndrumare a poporului, educație, dezvoltare și respect față de om – observăm că dimensiunea spiritual-morală a activității și creativității elevilor (cultura etnoartistică) se realizează și se valorifică plenar prin prisma etnopedagogiei. Aceasta are ca obiect de studiu creația populară, educația tradițională, înțelepciunea și valorile moștenite din experiența poporului de-a lungul veacurilor.</p> <p>N. Silistraru identifică trăsăturile fundamentale ale pedagogiei populare, ce reflectă caracterul ei complex și implicațiile profunde asupra procesului educațional și cultural.</p> <p>Cele mai importante dintre acestea sunt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • colectivismul – pedagogia populară este rodul creației colective, al contribuției anonime a nenumăraților înțelepți și pedagogi din popor, ale căror idei au fost transmise, îmbogățite și rafinate de-a lungul generațiilor; • empirismul și practicisul – creația pedagogică populară se remarcă prin forța exemplului și prin eficiența practică, nu prin teorii abstracte, ci prin realizări concrete, inspirate din experiența vieții; <p>p. 31</p> <ul style="list-style-type: none"> • continuitatea și consecutivitatea – pedagogia populară asigură transmiterea valorilor educaționale din generație în generație, contribuind la menținerea identității și a echilibrului social. Această trăsătură se bazează pe principiul continuității istorice, indispensabil oricărei forme autentice de 	<p>p. 103</p> <p>Reîntorcându-ne la sensul inițial al cuvântului cultură (cultura) povața poporului, educația, instruirea, dezvoltarea, respectul față de om, observăm că sfera spiritual-morală a activității și creativității elevilor (cultura etnoartistică) este/ se poate valorifica din perspectiva etnopedagogiei, deoarece creația populară, educația populară, înțelepciunea populară, cultura educației tradiționale formează obiectul de studiu al etnopedagogiei.</p> <p>N. Silistraru specifică trăsăturile esențiale proprii ale pedagogiei populare. Le amintim aici deoarece sunt prezente în manifestarea prezentată mai sus, în forma ei sincretică și cu nebănuite implicații educaționale și culturale. Vom sintetiza cele mai importante dintre aceste trăsături esențiale.</p> <p><i>Colectivismul</i> – în sensul că ea este opera colectivă a maselor, că la crearea ei au participat sute și sute de înțelepți și pedagogi populari rămași anonimi, însă a căror măiestrie și bogăție de idei a fost mereu selectată, îmbogățită de popor și transmisă de-a lungul veacurilor.</p> <p><i>Empirismul și practicisul</i> – caracterizează creația pedagogică populară care este puternică nu prin teorii și sisteme de educație noi și originale, ci prin unele realizări strălucite de măiestrie, de practică educațională;</p> <p>Continuitatea și consecutivitatea pedagogiei populare asigură transmiterea din generație în generație a celor mai valoroase concepții, forme, mijloace, experiențe pedagogice. Această trăsătură derivă din</p>

dezvoltare, inclusiv celei pedagogice;

- sincretismul – educația populară nu se desfășoară izolat, ci în legătură strânsă cu alte domenii ale vieții sociale, fiind împletită cu obiceiurile, tradițiile, datinile și ritualurile specifice culturii populare [190, p. 13-14].

Astfel, etnopedagogia are ca nucleu creația și educația populară, înțelepciunea și cultura tradițională, constituind o bază solidă și

un reper valoric în dezvoltarea educației etnoartistice.

Privind educația morală ca parte integrantă a culturii etnoartistice, este necesar să apelăm la principiile formulate de etnopedagogie.

N. Siliștraru afirmă că formarea profilului moral, în concepția tradițională, implică o viziune bio-psiho-socială și pedagogică, deschisă spre

dezvoltarea continuă a personalității, atât în educația generală, cât și în cea muzical-artistică. În această perspectivă, se disting următoarele principii:

- corespondența pedagogică între știința educației moderne și tradițiile morale populare;
- valorificarea resurselor pozitive ale personalității în spiritul înțelepciunii populare, pentru a depăși tendințele negative;

- unitatea și continuitatea axiologică între diferitele forme și mijloace ale etnopedagogiei în procesul formării morale;

- diferențierea educației morale în funcție de rolul cultural al educației, ce ocupă un loc esențial în modelarea personalității conform idealului popular;

- corelarea funcțională dintre educația tradițională și știința pedagogică contemporană [185, pp. 148-149].

p. 31

Prin intermediul creației folclorice, al culturii etnoartistice și al etnopedagogiei, procesul educațional se deschide către interculturalitate, un concept ce reflectă comunicarea și cooperarea între culturi, așa cum au subliniat mai mulți cercetători. T. Cozma identifică principalele dimensiuni ale educației interculturale: - păstrarea diversității culturale; - deschiderea față de nou și față de diferență; - dezvoltarea capacității de a înțelege și a accepta alteritatea; - eliminarea fricii față de celălalt și a prejudecăților; - formarea

principiul fundamental al continuității istorice, fără de care nu poate fi concepută dezvoltarea socială, inclusiv, cea pedagogică.

Sincretismul – diversele forme ale pedagogiei populare se desfășoară concomitent și într-o unitate indisolubilă cu alte manifestări ale vieții sociale, împletindu-se organic cu multitudinea de obiceiuri, datini, tradiții, ritualuri etc. [121, p.13-14]. ...

Creația populară, educația populară, înțelepciunea populară, cultura educației tradiționale formează obiectul de studiu al etnopedagogiei, constituind un reper funcțional al educației etnoartistice.

p. 104

Privind educația morală ca element al culturii etnoartistice este important să ne adresăm principiilor etnopedagogiei.

N. Siliștraru consideră că formarea profilului moral în optica populară angajează sensul bio-psiho-social și pedagogic al moralei plasate într-un câmp pedagogic deschis pentru profesor în educația permanentă (dar și în educația muzicală) din

perspectiva următoarelor principii:

- corespondența pedagogică dintre știința pedagogică și educația tradițională a moralității;
- valorificarea resurselor și disponibilităților pozitive ale personalității umane, în vederea eliminării celor negative în lumina înțelepciunii populare;

- unitatea continuității axiologice a tuturor formelor modalităților, mijloacelor și factorilor etnopedagogiei în proiectarea, și realizarea educației morale;

- diferențierea educației morale, în dependență de funcția culturală a educației, care are o pondere specifică în cadrul activităților de formare-dezvoltare a personalității în viziunea idealului popular;

- corelarea funcțională a educației tradiționale cu știința pedagogică [122, pp. 148 – 149].

p. 108

...

Obiectivele educației interculturale au fost sistematizate de mai mulți pedagogi. Teodor Cozma enunță următoarele obiective:

păstrarea pluralității culturilor; deschiderea spre nou, spre neobișnuit; dezvoltarea aptitudinii de a percepe și accepta ceea ce ne este străin; alungarea fricii față de altul; formarea

abilității de a gestiona conflictele; recunoașterea reperelor etnosociale;

- construirea de relații între popoare;

p. 32

Educația artistică, în toate epocile, a fost o condiție fundamentală pentru formarea unei personalități cultivate, sensibile și armonioase. Scopul artei este acela de a oferi o cunoaștere profundă a lumii și a sinelui. Educația muzicală, prin obiectivele și conținuturile sale, contribuie esențial la realizarea educației artistice, ca parte a culturii spirituale.

Ea reprezintă un proces continuu de perfecționare interioară, prin contactul direct cu valorile

artei muzicale. Astfel, educația etnoartistică își fundamentează o mare parte din obiective pe educația muzicală, urmărind:

♣ ♣ ♣ ♣ ♣ ♣ ♣ ♣ ♣ ♣ ♣ ♣ Înțelegerea elementelor limbajului muzical ca mijloace expresive și

identificarea semnificațiilor lor emoționale; cunoașterea formelor muzicale ca structuri de redare a mesajului artistic; însușirea unui repertoriu divers din tezaurul muzicii naționale și universale; inițierea continuă în valorile muzicii populare; formarea aptitudinilor de percepere și interpretare expresivă; dezvoltarea capacităților muzicale și psihomotorii; pătrunderea în universul intonațional și simbolic al muzicii; stimularea creativității prin activități muzicale practice; cultivarea gustului estetic și a spiritului critic în aprecierea creațiilor muzicale;

formarea dragostei pentru muzica populară și respectului față de valorile muzicii profesioniste; dezvoltarea sensibilității pentru frumos și a nevoii de integrare a acestuia în viața spirituală.

p. 38

Conceptul de cultură etnoartistică are rădăcini etimologice în termenul *ethos* („obicei, datină”). Pentru cercetarea noastră, au fost relevante următoarele sensuri ale termenului: - în filosofia antică, *ethos* desemna caracterul unui fenomen fizic, moral, social și artistic, privit ca o unitate între aspectele interne și externe, în perspective etice și estetice; - ansamblul trăsăturilor, normelor și

aptitudinii de a ne asuma conflicte; formarea capacității de a recunoaște reperele etno-sociale;

p. 109

stabilirea de relații între mai multe popoare; - - - -

- - -

Educația artistică în toate timpurile a constituit o premisă importantă în formarea unei personalități culte.

Scopul artei este să dea o cunoștință completă despre lume și despre sine. Educația muzicală, prin obiectivele și conținuturile ei, urmărește realizarea educației artistice, ca parte componentă a culturii spirituale. Noțiunea de educație muzicală este interpretată ca proces individual continuu de autodesăvârșire spirituală a personalității prin multiplele forme de contactare cu arta muzicii. Educația etnoartistică se fondează, în mare parte, pe obiectivele educației muzicale, în special referindu-se la următoarele: - - - - - cunoașterea elementelor de limbaj muzical și perceperea lor ca mijloace de expresivitate muzicală și determinarea trăsăturilor distinctive, specifice, perceperea semnificațiilor emoționale ale acestora. cunoașterea formelor muzicale ca structură și mijloc de redare a mesajului muzical. cunoașterea unui repertoriu vast de creații din tezaurul muzicii naționale și universale; inițierea permanentă în cunoașterea tezaurului muzical popular; cultivarea aptitudinilor de percepere și interpretare expresivă a muzicii; dezvoltarea capacităților muzicale generale și a celor psihomotorii; dezvoltarea capacității de a pătrunde în sfera intonațională, imagistică, de mesaje ale muzicii; cultivarea capacităților creative prin practicarea activităților specifice muzicale; cultivarea gustului artistic evoluat cu capacitate de apreciere competentă a operelor muzicale;

p. 110

educarea dragostei față de cultura muzicală populară și aprecierea adecvată a valorilor muzicii profesioniste naționale; cultivarea sensibilității pentru frumos și capacității de a crea și integra ca pe un act esențial al vieții spirituale.

p. 42

Conceptul de *cultură etnoartistică* etimologic este legat de noțiunea de *ethos* (< gr. ἦθος, „obicei, datină”). Pentru cercetarea noastră au prezentat interes toate interpretările ale acestui termen 1. În filozofia antică el a desemnat caracterul unui fenomen fizic, moral, social și artistic, privit în unitatea dintre *intern* și *extern*, punctele de vedere etic și estetic asupra lui. 2. Ansamblul trăsăturilor, normelor,

idealurilor morale specifice indivizilor unei colectivități, grup social, clase sau epoci, adică o fizionomie morală, moralitate; - specificul cultural al unei colectivități, conform perspectivelor antropologiei și etnografiei; - în muzică, noțiunea prin care grecii antici defineau legătura între sonoritatea modurilor muzicale și anumite stări sufletești, fiind astăzi utilizată pentru a susține corespondența dintre stări sufletești și tonalități sau stiluri muzicale; - proprietatea muzicii, în concepția antichității, de a influența spiritul uman și de a modela caractere. În Grecia antică, ethosul avea o importanță majoră atât din punct de vedere filosofic, cât și pedagogic, dimensiunea etică fiind o condiție esențială pentru „muzica bună” într-un sistem social și educativ susținut de statul polis. Totuși, anumite aspecte și implicații ale ethosului au fost abordate în mod diferit, uneori contradictoriu, în operele filosofilor și teoreticienilor.

VI. Pâslaru certifică ideologic cultura etnică drept reprezentantă a valorii educației:

p. 39

„Chestiunea valorilor este indispensabil legată de ființa umană. Specific umană este educația. Indivizii umani se produc ca entități umane prin educație și neapărat ca părți indivizibile, determinate congenital, ale unor entități umane de rang superior: *familia, națiunea, umanitatea*. Familia și națiunea reprezintă etnicitatea, naționalul sau particularitatea; umanitatea reprezintă universalul sau generalul” [165].

Potrivit lui I. Gagim [110], *cultura muzicală* se definește ca un ansamblu complex de cunoștințe, abilități, aptitudini și atitudini individuale raportate la fenomenul muzical, dar și ca un sistem de trăsături psihologice – inteligență, imaginație dezvoltată, sensibilitate emoțională și estetică. În viziunea autorului, elementele fundamentale ale culturii muzicale ale unei persoane includ interesul și afecțiunea față de muzică, receptivitatea la mesajul sonor, capacitatea de percepție (de a asculta, de a simți, de a trăi emoțional muzica), cunoașterea repertoriului muzical și a teoriei muzicii, formarea unui gust muzical rafinat, precum și aptitudinea de a reflecta critic asupra

muzicii și de a o evalua în perspectiva valorii sale. Totodată, cultura muzicală se exprimă prin nevoia interioară de a comunica și

idealurilor morale specifice indivizilor unei colectivități, unui grup social, unei clase sau unei epoci; fizionomie morală, moralitate. 3. (În antropologie și etnografie) Specific cultural al unei colectivități.

4. (muz.) Noțiune prin care grecii antici defineau relația de corespondență dintre sonoritatea fiecărui mod și anumite stări sufletești; în prezent este folosit pentru a susține teoria corespondenței între stări sufletești și o anumită tonalitate sau, *p. ext.* un anumit stil muzical. În concepția antichității, proprietate a muzicii de a influența spiritul uman, de a modela caractere. În Grecia antică, s-a acordat ethosului o însemnătate cu totul deosebită, atât în plan filosofic cât și în plan pedagogic, dimensiunea etică fiind una dintre condițiile pe care o „muzică bună” trebuie să o îndeplinească într-un sistem social-educativ reclamat de către statul-polis. Totuși, anume laturi și implicații ale ethosului au fost în chip deosebit (dacă nu chiar contradictoriu) reflectate de scrierile filosofilor și teoreticienilor.

p. 45

V. Pâslaru certifică astfel că cultura etnică reprezintă valoarea a educației.

„Chestiunea valorilor este indispensabil legată de ființa umană. Specific umană este educația. Indivizii umani se produc ca entități umane prin educație și neapărat ca părți indivizibile, determinate congenital, ale unor entități umane de rang superior: *familia, națiunea, umanitatea*. Familia și națiunea reprezintă etnicitatea, naționalul sau particularitatea; umanitatea reprezintă universalul sau generalul” [109, p. 3-8].

...

După I. Gagim [64], *cultura (muzicală)* este un ansamblu de cunoștințe, capacități, aptitudini și atitudini individuale, raportate la fenomenul muzical, precum și de însușiri psihologice – inteligența, imaginația dezvoltată, sensibilitate emoțională și estetică etc. *Elementele culturii (muzicale) a unei persoane sunt:* interesul și dragostea pentru muzică, receptivitatea muzicală, capacitatea de a percepe (asculta, auzi, simți, trăi), un anumit volum de cunoștințe muzicale și despre muzică, un gust muzical avansat, capacitatea de a reflecta despre

p. 46

muzică, de a o aprecia din punct de vedere valoric, necesitatea sufletească de a comunica cu ea

<p>de a se regăsi în universul sonor [110].</p> <p>Autorul mai precizează că, la nivel social, cultura muzicală se reflectă în totalitatea manifestărilor muzicale produse de o comunitate de-a lungul evoluției sale culturale și spirituale: existența unui bogat folclor muzical, a unor compozitori și interpreți valoroși, a instituțiilor de cultură și educație muzicală organizate pe trepte de vârstă, a unui nivel ridicat al educației muzicale generale și a unei vieți artistice active la scară națională. Nivelul general al culturii muzicale se modifică în timp, fiind influențat de factori sociali, economici și politici [110, p. 57].</p>	<p>etc.</p> <p>În continuare profesorul citat subliniază faptul că, de fapt, <i>cultura</i> (muzicală) a societății – totalitatea fenomenelor muzicale produse într-o societate pe dimensiunea evoluției sale culturale și spirituale: folclor muzical bogat, valorificat și practicat în contemporaneitate, compozitori și interpreți remarcabili, instituții de cultură și de învățământ muzical pe trepte de vârstă, nivel înalt al educației muzicale generale, viața muzicală activă pe întreg teritoriul comunității etc. Nivelul <i>culturii</i> muzicale poate varia în cadrul unor perioade istorice în funcție de factorii sociali, economici, politici etc. [64, p. 57]</p>
<p>p. 41</p> <p>Principiile și metodele pedagogice propuse de C. Orff au constituit o bază importantă pentru dezvoltarea conceptului de cultură etnoartistică, întrucât își au sursa de inspirație în</p> <p>culturile arhaice, unde mișcarea, mimica, dansul, teatrul și muzica formau un tot unitar. Caracterul sincretic al metodei orffiene se apropie semnificativ de problematica și ipoteza prezentei cercetări, care vizează valorificarea culturii naționale românești, în special prin prisma teatrului folcloric. În ceea ce privește contribuțiile etnomuzicologilor, un rol esențial în conturarea unei concepții românești asupra educației artistice bazate pe creația folclorică îi revine <i>lui G. Breazul (1887–1961)</i>. Acesta a întemeiat <i>Arhiva de Folclor a Ministerului Instrucțiunii</i>, instituție ce a devenit un veritabil tezaur de valori culturale provenite din toate regiunile românești, inclusiv din Basarabia și Transnistria. Prin activitatea sa, G. Breazul a pus bazele unei platforme solide</p> <p>p. 42</p> <p>pentru integrarea folclorului românesc în procesul educațional. El a formulat un sistem de educație muzicală orientat spre</p> <p>armonizarea cu standardele europene, dar și spre reconectarea cu tradițiile naționale. Asemenea profesorului său, D. Kiriac, G. Breazul susținea ideea centrală conform căreia cântecul popular trebuie să ocupe un loc primordial în formarea artistică și în viața muzicală românească [55, p. 8–9].</p> <p>Inspirat de concepțiile lui H. Kretzschmar, G. Breazul formulează o serie de obiective esențiale, dintre care unele contribuie direct la dezvoltarea conceptului de cultură etnoartistică. Printre acestea se numără: • reintegrarea cântecului popular în activitatea școlară și în viața societăților culturale;</p>	<p>p. 43</p> <p>Principiile și metodele lui C. Orff au servit drept premise întru valorificarea conceptului de cultură etnoartistică pentru că sunt inspirate din</p> <p>p. 44</p> <p>culturile vechi în care se integrău mișcarea, mimica, dansul, drama și muzica. Caracterul sincretic al acestei metode este mult apropiat de problema și ipoteza cercetării noastre, care valorifică cultura națională românească, în special ne referim la teatrul folcloric.</p> <p>Trecând la etnomuzicologi, trebuie precizat deosebitul aport al <i>lui G. Breazul (1887-1961)</i>, la fundamentarea unei concepții românești asupra educației artistice prin intermediul creației populare. Creator al <i>Arhivei de Folclor a Ministerului Instrucțiunii</i>, în care a depozitat valori inestimabile de pe întreg arealul românesc, inclusiv din Basarabia și Transnistria, George Breazul a elaborat o adevărată platformă de integrare a folclorului românesc în activitatea educațională. G. Breazul lansează sistemul de educație muzicală, una din ideile principale ai căruia rezumându-se la necesitatea sincronizării cu standardele europene și la resincronizarea cu tradițiile autohtone.</p> <p>G. Breazul ca și profesorul său D. Kiriac era solidar cu aspirațiile de a pune cântecul popular în centrul preocupărilor artistice muzicale [28, p 8-9].</p> <p>Inspirat de ideile lui H. Kretzschmar, G. Breazul înaintează un șir de obiective, printre care găsim și cele contribuitoare la dezvoltarea conceptului de cultură etnoartistică: - <i>repunerea în drepturi în școală și în societăți culturale a cântecului popular;</i></p>

<ul style="list-style-type: none"> • organizarea șezătorilor muzicale, destinate formațiilor artistice ajunse la maturitate, prin intermediul cărora să se creeze legături între cultura populară și cea profesionistă; • promovarea folclorului zonal atât în contextul șezătorilor artistice, cât și în mediul școlar [55, p. 18–19]. 	<p>- organizarea de șezători muzicale în cadrul cărora să se producă formațiile ajunse la maturitate și să se realizeze punți de legătură între cultura populară și cea profesionistă;</p> <p>- promovarea folclorului zonal atât în cadrul șezătorilor artistice cât și în școală [28, p. 18-19].</p>
<p>p. 42</p> <p>În cadrul acestei tematici, elevii sunt familiarizați cu principalele specii și genuri ale folclorului muzical: cântecele din folclorul copiilor, cântecele de leagăn, cântecele propriu-zise, cântecele și melodiile de joc, doinele, baladele, colindele, cântecele de stea și alte forme specifice patrimoniului folcloric național. Atât documentele curriculare din Republica Moldova, cât și cele din România, nu oferă un spațiu suficient de amplu valorilor folclorice. Totuși, în contextul românesc, autorii de manuale și cadrele didactice dispun de o mai mare libertate în selectarea repertoriului, adaptându-l la specificul local și la nivelul cultural al elevilor. <i>Manualele pentru clasa a VII-a</i> din România abordează într-o manieră aproape sistematică speciile folclorului neocazional – doina, balada – și, ocazional, colinda, cântecul de stea, cântecul de nuntă sau repertoriul funebru. Cele pentru <i>clasa a VI-a</i> includ cântecul propriu-zis, cântecul de leagăn, folclorul copiilor și melodiile instrumentale de joc. Aceste elemente sunt prevăzute în programele școlare, care menționează următoarele obiective:</p> <ul style="list-style-type: none"> • cultivarea interesului față de bogăția și diversitatea folclorului muzical românesc, prin recunoașterea particularităților zonale în lucrările audiate; • identificarea specificului diferitelor genuri muzicale (populară, ușoară, de operă) [117, p. 3]. <p>p. 43</p> <p>La capitolul conținuturi sunt incluse: • muzica populară; genurile folclorului ocazional (colinda, cântecul de stea, cântecul de nuntă) și cele ale folclorului neocazional (doina, balada);</p> <ul style="list-style-type: none"> • structura formală a muzicii populare românești, atât cea fixă (strofică), cât și cea liberă (improvizatorică) [117, p. 4]. <p>Cultura este concepută într-o viziune pluridimensională: a) pe plan antropologic, social și axiologic – ca totalitate a valorilor artistice create de popor de-a lungul istoriei, fiind rezultatul unei „mutații</p>	<p>p. 47</p> <p>În cadrul acestei teme, elevii se vor familiariza cu următoarele specii și genuri ale folclorului muzical: cântece din folclorul copiilor, cântece de leagăn, cântece propriu-zise; cântece și melodii de joc; doine; balade; colinde și cântece de stea și alte specii din folclorul național”.</p> <p>Nici documentele curriculare românești nu sunt prea generoase cu valorile folclorului, doar că aici pot interveni autorii de manuale și chiar profesorii în alegerea unui repertoriu abordat pentru interpretare și receptare adecvat specificului local și nivelului de cultură al elevilor. <i>Manualele pentru clasa a VII – a</i> abordează într-o formă quasi sistematică speciile folclorului neocazional: doina, balada și ocazional: colinda, cântecul de stea, cântecul de nuntă, repertoriul funebru și cele pentru <i>clasa a VI – a</i> fac loc cântecului propriu-zis, cântecului de leagăn, folclorul copiilor și melodiile instrumentale de joc. Aceste elemente sunt prevăzute de programa analitică, în care sunt menționate și următoarele obiective:</p> <ul style="list-style-type: none"> - exprimarea interesului față de bogăția și varietatea folclorului muzical românesc, recunoscând în lucrările audiate specificul zonal; - sesizarea specificului diferitelor tipuri de muzică (populară, ușoară, de operă) [117, p.3]. <p>La conținuturi sunt menționate: - muzică populară; genuri ale folclorului ocazional: colinda și cântecul de stea, cântecul de nuntă; și ale celui neocazional: genuri ale folclorului neocazional: doina și balada;</p> <ul style="list-style-type: none"> - forma fixă (strofică) și liberă (improvizatorică) în muzica populară românească [117, p. 4]. <p><i>Cultura etnoartistică</i> (CEA) fiind privită de noi pluridimensional: – la nivel antropologic, social, axiologic – reprezentând totalitatea valorilor artistice create de popor de-a lungul istoriei,</p> <p>p. 48</p> <p>concepută ca drept rezultat al unei „mutații</p>

ontologice”, o expresie a conștiinței de sine colective; b) pe plan individual – ca reflectare a particularităților spirituale, psihofiziologice și culturale ale omului.

p. 43

Pe baza analizelor și explicațiilor anterioare, propunem o reprezentare sintetică și grafică a noțiunii de etnocultură, prezentată în figura următoare: Figura 1.2. Contiguitatea culturii etnoartictice (ethosul românesc)

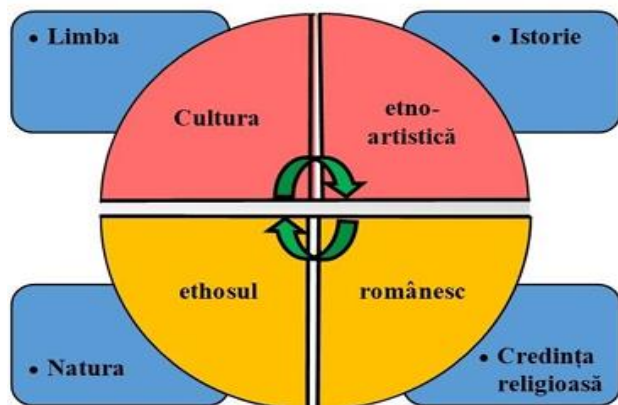

Figura 1.2. Contiguitatea culturii etnoartictice (ethosul românesc)

Această interconexiune se manifestă prin mai multe dimensiuni fundamentale: a) „Românul și credința religioasă” – reprezintă o axă definitorie a spiritualității românești, exprimată printr-un ansamblu de valori morale și atitudinale precum bunătatea, modestia, simplitatea, îngăduința, mila, iertarea, toleranța, iubirea etică și omenia; b) „Românul și limba” – limba este expresia vie a ethosului național, un mijloc de conservare a tezaurului spiritual și un pilon de susținere morală a identității poporului.

p. 44

În acest sens, cultura etnoartistică a personalității se conturează în strânsă legătură cu etnosul românesc, fiind o reflecție a acestuia. Conform lui M. Dragecivic-Sesik și B. Stojcovici [102, p.21], nevoile culturale se pot structura într-o tipologie specifică, care include:

- nevoia de exprimare verbală și de comunicare;
- nevoia de cunoaștere și de lărgire a orizontului intelectual;
- necesități estetice legate de viața cotidiană;
- necesități artistice propriu-zise;
- necesitatea trăirii estetice;
- nevoia de creație artistică.

Autorii subliniază că procesele de inculturare au un caracter profund dinamic, desfășurându-se în principal în mediul familial, în comunitățile locale și în grupurile sociale omogene. Totodată, în societățile dezvoltate s-a evidențiat importanța creării unor

ontologice”, ca o stare de conștiință de sine; și, la nivel de personalitate/individ – reflectând însușirile spirituale, psihofiziologice și spirituale ale omului.

p. 34

„Românul și credința religioasă”: o identificăm, de altfel, ca o coordonată esențială a sufletului românesc, printr-o serie de trăsături-valori, precum: bunătatea, modestia, simplitatea, îngăduința, mila, iertarea, toleranța, iubirea etică, omenia;

„Românul și limba”: limba este o rostire a ethosului, păstrare a tezaurului sufletesc și reazem moral al poporului.

Prin urmare, cultura etnoartistică a personalității se află în raport și/sau provine din etnosul românesc (Fig. 1.2).

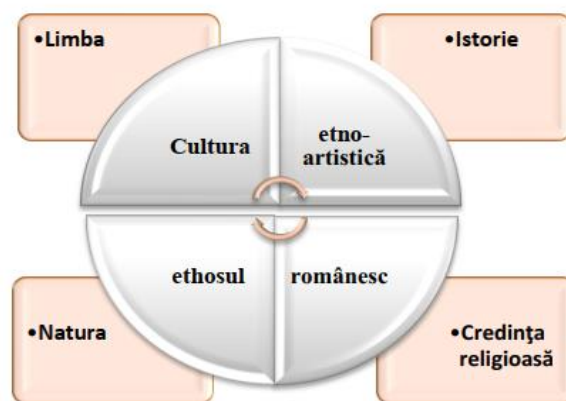

Fig. 1.2. Raportul Cultura etnoartistică - ethosul românesc.

M. Dragecivic-Sesik, B. Stojcovici [52, p. 21] propun

tipologia necesităților culturale:

- nevoia de exprimare verbală și de comunicare
- nevoia de cunoaștere, lărgirea cercului;
- necesități estetice în viața de zi cu zi;
- necesități estetice (artistice);
- necesități de trăire estetică;
- necesități de creație.

M. Dragecivic-Sesik, B. Stojcovici subliniază că procesele de inculturare sunt extrem de dinamice în familie (educația familială), în comunitatea locală și în grupul persoanelor cu același nivel. În schimb, în toate culturile mai avansate s-a constatat că societatea trebuie să stabilească forme instituționale aparte, în interiorul cărora se vor desfășura mai intens procesele inculturării [52, p.23].

<p>structuri instituționale specializate, care să asigure desfășurarea intensă și continuă a <i>proceselor de inculturare</i> [102, p.23].</p> <p>Astfel, cultura etnoartistică se definește ca un concept complex, cu valențe filosofice, antropologice, psihologice și artistice, reflectând <i>unitatea dintre valorile populare și capacitatea individului de a le recepta și a le valorifica estetic</i>. Situată între patrimoniul artistic creat de popor de-a lungul istoriei și predispozițiile estetico-artistice ale personalității, cultura etnoartistică evidențiază <i>atitudinea și aptitudinea</i> individului în raport cu valorile tradiționale. Manifestarea acesteia se observă prin <i>capacitatea</i> omului de a înțelege, a evalua și a prețui arta populară, contribuind astfel la menținerea și perpetuarea identității personale, naționale și culturale.</p>	<p>p. 48 Cultura etnoartistică se prezintă ca un concept sintetic, sincretic, ca o realizare filosofică, antropologică, psihologică, artistică a personalității. Cultura etnoartistică situată între <i>totalitatea valorilor artistice</i> create de popor de-a lungul istoriei și capacitatea de <i>receptivitate</i> esteticoartistică a personalității, reprezintă aspectul <i>atitudinal și aptitudinal</i> al poporului (a personalității).</p> <p>Prezența culturii etnoartistice a personalității se observă prin <i>capacitatea</i> de reflectare despre arta populară, și aprecierea ei din punct de vedere valoric, care prin urmare poate asigura existența personalității, poporului, neamului.</p>
<p>p. 46 În concepția lui Lucian Blaga, termenul „popor” desemnează o comunitate umană unită prin aceeași origine etnică, printr-un mod comun de a se raporta la lume și prin manifestări culturale similare. Etnicul se regăsește în orice formă de creație, mai ales în cea artistică, printr-un ansamblu de trăsături</p> <p>stilistice – atitudinea față de destin, accentul axiologic, dorința de formă, iubirea pentru pitoresc și simțul măsurii al românilor. După cum afirmă Blaga, „nici un popor nu e atât de decăzut și de păcătos pentru a nu mai fi vrednic să te jertfești pentru el, din moment ce îi aparții” [45].</p> <p>O. Densușianu este considerat unul dintre întemeietorii unei veritabile școli în folcloristica secolului al XX-lea, contribuind semnificativ la modernizarea domeniului și la inaugurarea unei etape superioare în studiul creației populare. El a orientat cercetarea folclorului către o viziune mai amplă, cu scopul de a surprinde, în esență, „icoana sufletească întregă a unui popor”, adică totalitatea elementelor care definesc spiritualitatea colectivă– emoțiile, gândurile, ... „să ne arate cum se restrâng în</p> <p>p. 47 sufletul poporului de jos diferitele manifestări ale vieții, cum simte și gândește el sub influența ideilor, credințelor, superstițiilor moștenite din trecut, fie sub aceea a impresiilor pe care i le deșteaptă împrejurările de fiecare zi” [95, p. 45].</p>	<p>p. 51 După Lucian Blaga <i>popor</i>, înseamnă comunitate umană caracterizată prin aceeași origine etnică, cu același tip de manifestare culturală, cu un același tip de rapoarte la lume. Etnia ca popor este prezentă în orice creație culturală și mai ales în cea artistică, prin anumite</p> <p>p. 52 stilistice (atitudine față de destin, accent axiologic, năzuință formativă, dragoste de pitoresc și măsură la români ș.a.). „În cele din urmă – afirmă culturologul ce a lansat sintagma „spațiul mioritic” – „nici un popor nu e atât de decăzut și de păcătos pentru a nu mai fi vrednic să te jertfești pentru el, din moment ce îi aparții” [51].</p> <p>O. Densușianu este un creator de școală în folcloristica secolului al XX - lea, ...</p> <p><i>Scopul cercetării creației populare trebuia</i>, „să ne dea icoana sufletească întregă a unui popor, tot ce-l impresionează și-i stăpânește gândul, ...</p> <p>să ne arate cum se restrâng în sufletul poporului de jos diferitele manifestări ale vieții, cum simte și gândește el sub influența ideilor, credințelor, superstițiilor moștenite din trecut, fie sub aceea a impresiilor pe care i le deșteaptă împrejurările de fiecare zi” [50, p. 45].</p>
<p>p. 47 În analiza sa, O. Densușianu distinge în folclorul tradițional două mari categorii de creații:</p>	<p>p. 52 O.Densușianu consideră că în folclorul tradițional trebuie să distingem două categorii de producțiuni:</p> <p>p. 53</p>

<p>1. Creațiile legate de viața practică, ce reflectă aspecte concrete ale existenței – credințe, obiceiuri și superstiții;</p> <p>2. Creațiile de natură ideală, ce exprimă dimensiunea poetică și spirituală a sufletului popular – basme, tradiții, legende și poezii [95].</p> <p>De asemenea, folcloristica investighează diverse concepții și teorii despre originea folclorului, între care se remarcă: concepția tradiționalistă, concepția ritualistă și mitologică, teoria mistică și teoria bunurilor decăzute [111, p. 53].</p>	<p>1) cele care stau în strânsă legătură cu viața practică (credințe, obiceiuri, superstiții) și</p> <p>2) cele care ar putea fi numite de ordine ideală, pentru că se raportează la sfera superioară de gândire și simțire a omului simplu, la partea poetică a vieții lui (basme, tradiții, legende, poezii).</p> <p><i>Folcloristica</i> analizează unele concepții și teorii cu privire la originea folclorului și se face o prezentare a <i>concepției tradiționaliste, concepției ritualiste și mitologice, teoriei mistice, teoriei bunurilor decăzute</i> [37, p.6-7].</p>
<p>p. 65</p> <p>Folclorul românesc reflectă în întregime esența vieții spirituale a poporului — experiența acumulată de-a lungul timpului, trăirile, bucuriile și suferințele sale. Între folclor și pedagogia formală a existat mereu o relație strânsă [29]...</p> <p>Analizând lucrările acestor autori și creațiile populare orale prin prisma teoriilor educaționale moderne, se poate contura o viziune pedagogică actualizată asupra folclorului.</p> <p>Conceptul de <i>Paideumă pedagogică</i> are la bază termenul introdus de etnograful german Leo Frobenius, care, după <i>trei decenii</i> de cercetări asupra culturilor africane, a formulat ideea de paideuma în lucrarea sa cu același nume [109].</p> <p>Cuvântul grec „paideuma” semnifică, în sens larg, „ceea ce este cultivat” sau „cel instruit” (elevul, discipolul), dar și „locul învățării” ori „spațiul în care se produce ceva”.</p> <p>La Frobenius, termenul capătă sensul de „suflet local”, adică expresia psihologică a unui spațiu geografic.</p> <p>Pornind de la această concepție, putem vorbi despre paideuma pedagogică a unui spațiu, rezultată din interacțiunea dintre factorii geografici (sol, climă, ape, vegetație, faună) și cei social-istorici. Chiar dacă noțiunea poate fi supusă criticii, analiza istoriei, geografiei și pedagogiei diferitelor popoare arată că fiecare comunitate are o cultură pedagogică proprie, adică o paideumă pedagogică specifică. Factori</p>	<p>Sergiu BACIU, Paideuma pedagogică românească 61-68 8.pdf</p> <p>p. 62</p> <p>Putem afirma cu certitudine, că în folclorul românesc și-au găsit reflectare normele morale ale societății omenești, exprimând de regulă, ceea ce trebuie să devină un program de conduită pentru viitor. Valorile spirituale cuprinse în folclor, trecute prin "ciur și dârmonul" de experiența populară, sunt un program de educație a idealului moral al poporului - ce îmbină simțul activ al umanismului, al onestității, al dragostei de muncă, al perfecțiunii intelectuale și stimei față de oameni; devenind un pilon de bază al pedagogiei moderne.</p> <p>a) Paideuma pedagogică.</p> <p>Etnograful german Leo Frobenius după ce a cercetat vreo <i>30 ani</i> viața și obiceiurile triburilor de negri, a scris o lucrare intitulată Paideuma [1], în care a expus concluziile pe care le-a tras din numeroasele sale observații. Teoria extinsă asupra naturii culturilor și cercurilor de cultură de pe glob are în centru ei noțiunea de paideuma. Termenul acesta este grecesc și înseamnă, în general, "ceea ce este cultivat", "ce s-a instruit" (elev sau discipol). Dar înseamnă și "locul unde învață", "locul unde se produce ceva". Această noțiune devine la Frobenius "sufletul local", esența psihologică a spațiului geografic.</p> <p>Noi considerăm că putem vorbi și de o Paideumă pedagogică a unui spațiu ce s-a format ca rezultat al interacțiunii următorilor factori: condițiile geografice (sol, subsol, ape și clima, floră, faună) și social-istorici. Desigur, se pot aduce obiecții acestui concept, dar observațiile pe marginile istoriei, geografiei și pedagogiei la diferite popoare ne fac să reținem faptul că populația unui spațiu bine conturat are o cultură pedagogică specifică,</p>

precum tipul de hrană, compoziția apelor, configurația

p. 66

reliefului, bogăția sau sărăcia naturii, precum și istoria marcată de conflicte sau stabilitate, contribuie la formarea unei viziuni unice asupra educației tinerei generații.

Lucian Blaga a identificat în spațiul daco-român un „spațiu mioritic” [45], caracterizat prin alternanța deal-vale; N. Milescu-Spătarul îl numea „fortăreață carpatică” [apud: 63], iar Anton Dumitriu îl desemna drept Terra Mirabilis – „Țară minunată” [apud: 17]. Toate aceste denumiri, împreună, ilustrează personalitatea distinctă a pământului românesc. ...

Acești factori psiho-fizici au influențat decisiv formarea unei pedagogii populare românești bogate în conținut și semnificații, dar și în problematici deschise.

Împreună cu contextul

geografic și istoric, ele constituie paideuma

pedagogică românească, adică specificul educațional propriu acestui spațiu. Astfel, paideuma pedagogică română reprezintă ansamblul factorilor fizici și sociali care, de-a lungul timpului, au generat un sistem de valori educative tradiționale transmise din generație în generație prin intermediul folclorului [109].

Este important de remarcat că, pe parcursul evoluției umane, rolul mediului pedagogic natural a scăzut treptat. De la o atitudine pasivă, de adaptare la legile naturii, omul a trecut

la o poziție activă și adesea transformatoare. Spre deosebire de animale, care se pot modifica doar prin schimbarea propriei specii, omul s-a dezvoltat prin transformarea mediului înconjurător, construindu-și propriile structuri de existență.

În acest sens, „*istoria inteligenței*” nu reprezintă un simplu inventar de elemente, ci o succesiune de transformări distincte de cele culturale sau simbolice, care le preced și le generează [171, pp. 136–137].

adică paideuma pedagogică a sa și numai a sa. O anumită hrană, o anumită apă încărcată cu minerale specifice, un cer senin sau mai mult noul, un spațiu muntos sau de șes, cu o anumită configurație, o natură săracă sau bogată, o istorie zbuciumată sau relativ calmă, toate acestea contribuie la formarea unei viziuni specifice asupra educației și instruirii generației tinere.

Lucian Blaga a văzut în spațiul daco-român un "spațiu mioritic" [2], dominant de alternanța deal-vale, N.Milescu îl numește "fortăreață carpatică" [3], Anton Dumitriu îi zice Terra Mirabilis – "Țară minunată" [4], acest șir de caracteristici poate fi continuat, toate împreună elucidează personalitatea unică a pământului românesc...

Acești factori psiho-fizici au determinat formarea unei pedagogii populare românești bogate în conținut, dar și în

întrebări nerezolvate. Această pedagogie populară excepțională în cuplu cu ambianța *geografică și istorică* formează paideuma

p. 63

pedagogică românească, adică specificul pedagogic al acestui areal.

Definiție: Paideuma pedagogică română este totalitatea factorilor fizici și sociali specifici pentru poporul român, care au creat un sistem de valori pedagogice tradiționale, ce sunt transmise de la generație la generație prin intermediul folclorului.

E necesar de menționat că la evoluția omului în mediul pedagogic pur a avut o pondere descrescândă evidentă. De la opoziție pasivă față de natura în care omul caută adaptări la legile și exigențele aspre ale acesteia, el trece la atitudine activă, în multe cazuri agresivă,

spre deosebire de speciile de animale, care nu pot să se modifice decât schimbând prin aceasta propria lor specie, omul a ajuns să se transforme, transformând lumea, și să se structureze construind structurile sale, fără a-i fi impuse din afară sau dinlăuntru, în virtutea unei destinări atemporale. *Istoria inteligenței* nu-i un "inventar de elemente; ea este un mănunchi de transformări care nu se confundă cu cele ale culturii și nici chiar cu cele ale funcției simbolice și care a început cu mult înaintea lor și le-a generat" [5, p.136-137].

Maria Diana APREOTESEI, Ana COZARI, **Valorile naționale tradiționale – sursă de cultură valorificabilă în procesul educațional** Acta et Commentationes, Sciences of Education, nr. 3(41), 2025, pp. 110-122

https://revistaust.upsc.md/index.php/acta_educ

p. 68

Între noțiunea de educație și cea de tradiție există, totuși, o diferență: în vreme ce ultima este mai puțin structurată pe plan social (neinstituționalizată), educația are acest caracter pe care l-a căpătat o dată cu apariția școlii [205]. Școala a apărut ca un proces structurat de programare strategică, prin care (și unde) se elaborează conștient linia de realizare a scopului propus. Diferența există, desigur, dar ea nu se prezintă nicidecum ca o prăpastie. Acțiunea cea educativ instituționalizată nu s-a realizat ca un salt mortal, nu s-a făcut în nici un caz printr-o ruptură. Înainte de școală funcția respectivă a îndeplinit-o (e drept, mai spontan) familia și diferitele forme comunitare de viață primitivă. Înțelegem că educația populară tradițională s-a consolidat într-un ansamblu de principii ce reflectă continuitatea și dinamica, pe care le definim prin conceptul de pedagogie tradițională — o pedagogie nescrisă, dar totuși existentă sub o altă formă. Există reguli educaționale transmise din generație în generație care, atunci când sunt privite pe termen lung, par să fie inseparabile de întregul mod de viață al unui popor și al epocii sale. Aceasta reprezintă, de fapt, pedagogia unui popor întreg, o expresie care transcende aspectele animalice ale existenței. În cazul nostru, această pedagogie are o valoare superioară față de pedagogia cultă, în sensul că, în timp ce pedagogia cultă formează o minoritate privilegiată, pedagogia tradițională susține însăși condițiile existenței umane. Chiar dacă poate părea vagă sau rudimentară în perspectiva științei moderne, pedagogia tradițională are un set clar de principii și o dezvoltare istorică, iar „toate sistemele de educație cultă îi sunt tributare” [197].

[tie/article/download/1163/1133/](#)

p. 110

Între educație și tradiție există diferențe majore: în vreme ce ultima este mai puțin structurată pe plan social (neinstituționalizată), educația are acest caracter pe care l-a obținut odată cu apariția școlii.

Școala a apărut ca un proces structurat de programare strategică, prin care (și unde) se elaborează conștient linia de realizare a scopului propus. Diferența există, așadar, însă ea nu se prezintă ca o prăpastie...

Înainte de școală, funcția respectivă a îndeplinit-o (desigur, mai spontan) familia și diferitele forme comunitare de viață primitivă. Educația tradițională, populară, s-a conturat într-o

concepție proprie, cu echilibrul său între elementele permanente și dinamism. Studiul lucrărilor de specialitate evidențiază modul în care, în contextul nostru, s-a creat un cadru pentru definirea unei concepții pedagogice ancorate în tradiție și folclor. În această perspectivă, următoarele observații sunt relevante: între folclor și pedagogie există o legătură profundă și constantă, similară celei dintre folclor și literatură sau între folclor și alte manifestări culturale superioare la toate popoarele. Folclorul a funcționat în educație chiar înainte de instituționalizarea școlii și continuă să fie un izvor viu de cunoaștere chiar și după apariția acesteia [8, p. 235].

Tabelul 2.1. Precizări aspectuale ale culturii etnoartistice

CULTURA ETNOARTISTICĂ	
Aspecte antropologice (axiologice):	Aspecte psihopedagogice (educaționale)
<ul style="list-style-type: none"> Totalitatea valorilor artistice create de popor de-a lungul istoriei Rezultatul unei „mutații ontologice” (L. Blaga) Congruența <i>atitudinal și aptitudinal</i> a poporului Stare de conștiința de sine Asigurarea existenței 	<ul style="list-style-type: none"> Receptivitatea estetico-artistică Interesul și dragostea față de tradiții populare Necesitatea de comunicare cu valori naționale Cunoștințe folclorice și despre folclor Capacitatea de reflectare despre arta populară și aprecierea acesteia din punct de vedere valoric

2.2. Modelul pedagogic de formare a competenței etnoculturale a elevilor din gimnaziu prin valorificarea creației folclorice

Din reperele filosofice ale culturologiei reiese o trăsătură fundamentală a ființei umane: aceea de a exista într-un mediu creat chiar de ea însăși. În acest context, rolul și locul creației folclorice devin clare, servind drept fundament conceptual pentru elaborarea modelului pedagogic. Construirea acestui model pedagogic a urmărit stabilirea relației antropologice „om – cultură”, adică definiția „omului deplin”, în care noțiunea de cultură este privită din multiple perspective și conferă diverse semnificații.

...

În modelul elaborat de noi, drept sursă de formare a competenței etnoculturale a elevilor o considerăm folclorul național, cu una dintre principalele metodologii specifice, ce se realizează prin următoarele funcții:

- funcția antropologic-culturală;
- funcția de selectare și transmitere a valorilor de la societate la individ;
- funcția național-culturală;
- funcția axiologică;
- funcția psihologică;
- funcția socială.

Dezvoltarea *competențelor etnoartistice* ale elevilor prin integrarea manifestărilor folclorice necesită ca profesorul să urmeze un *sistem teleologic clar și bine definit*, care include finalități, un set organizat de principii, strategii, tehnologii și metodologii.

Formarea competenței etnoculturale reprezintă o componentă esențială a personalității „depline” (așa cum o definește L. Blaga).

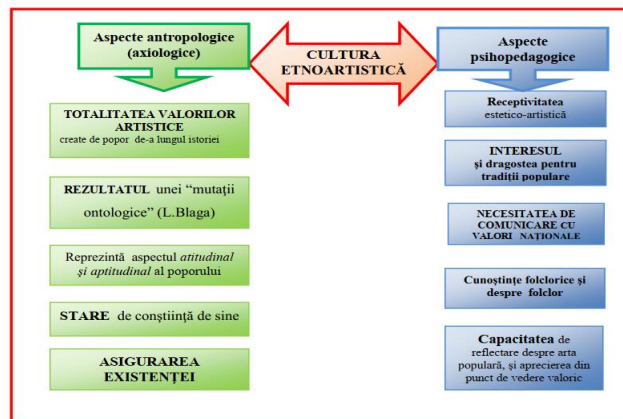

Fig. 1.3. Definirea conceptului de cultură etnoartistică.

3.2.2. Modelul pedagogic de formare a culturii etnoartistice a elevilor prin integrarea unor manifestări de teatru popular

Din reperele filosofice ale culturologiei deducem că o caracteristică esențială a ființei umane este aceea de a trăi într-o ambianță pe care ea însăși și-a creat-o. Pilonul conceptual al modelului pedagogic înaintat este reprezentat de una dintre valorile artistice naționale. Crearea modelului pedagogic a avut în vedere realizarea raportului antropologic „om – cultură – „om deplin” în care *conceptul* de cultură este definit din mai multe perspective, căruia sunt atribuite semnificații diverse.

...

Formarea culturii etnoartistice prevede o metodologie specifică, ce se realizează prin următoarele **funcții**, prezentate în detalii mai sus, preluate aici în formă sintetică:

- funcția antropologic-culturală;
- funcția de selectare și transmitere a valorilor de la societate la individ;
- funcția național-culturală;
- axiologică;
- psihologică;
- socială.

Formarea la elevi a *culturii etnoartistice* prin valorificarea manifestărilor ale teatrului popular necesită din partea profesorului orientare după un *sistem teleologic concret și finit*:

finalități, sistemul de principii, strategii, tehnologii, metodologii clar ierarhizate. Formarea *culturii etnoartistice* constitui o parte a personalității „depline” (după L. Blaga).

p. 77 (în video de la susținere e la min. 33 rog să fie vizionat și la întrebarea nr. 2 la minutul 35)

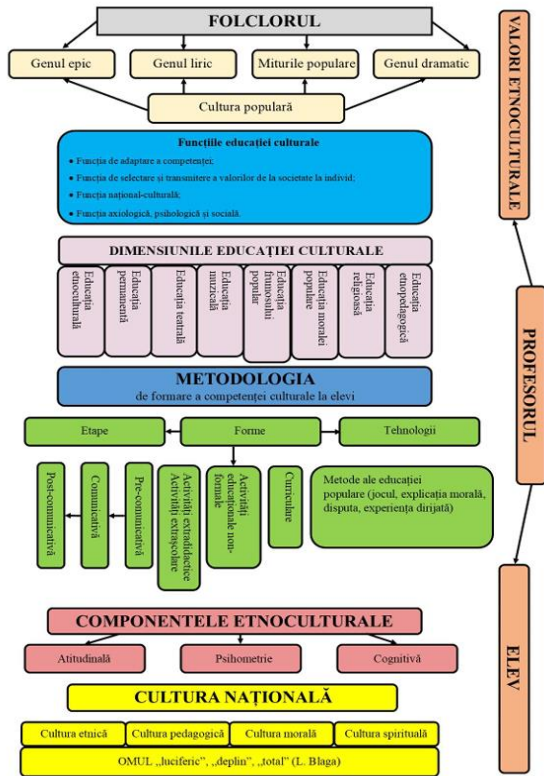

Figura 2.6. Modelul pedagogic de formare a competenței etnoculturale a elevilor din gimnaziu prin valorificarea creației folclorice

p. 77
În modelul elaborat de noi, drept sursă de formare a competenței etnoculturale a elevilor

p. 78
o considerăm folclorul național, cu una dintre principalele metodologii specifice, ce se realizează prin următoarele funcții: antropologic-culturală, de selectare și de transmitere a valorilor de la societate la individ, național-culturală, axiologică, psihologică, socială. Or, cultura populară românească este compusă dintr-un set de cunoștințe și un mod de a gândi, situate în plan mental și atitudinal (reflecție/cogniție-reflexie/metacogniție), și dintr-o varietate de forme de expresie — verbală, muzicală, gestuală, coregrafică etc. Acest set de cunoștințe provine din observația directă, din contactul neîngrădit cu natura și din experiența practică empirică a fiecărui om, adult sau copil, fiind diferit de experimentele științifice bazate pe măsurători și calcule. Aceste acumulări au modelat sau chiar au structurat modul de gândire și de acțiune, dominat de ceea ce etnologii au numit „logica sensibilului” sau „logica concretului”, specifică gândirii primitive, dar și mentalității populare,

ordonând lumea în opoziții binare precum „sus”

p. 123

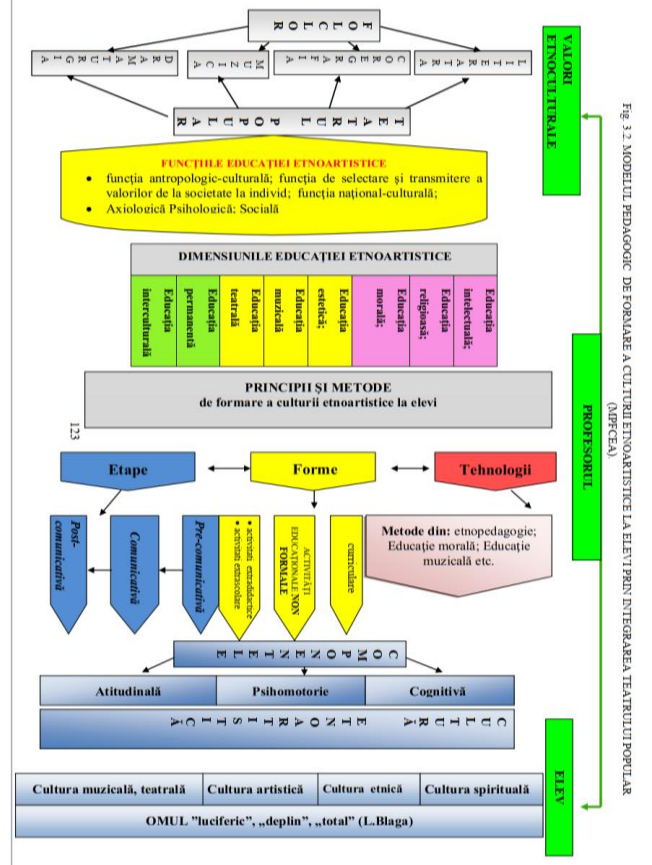

Fig. 3.2. MODELUL PEDAGOGIC DE FORMARE A CULTURII ETNOARTISTICE LA ELEVII PRIN ÎNTREBAREA TEATRULUI POPULAR (A.P.P.E.A.)

p. 15
In acest capitol este descris instrumentarul metodologic elaborat. Pentru a ajunge la coordonatele metodologice ale dezvoltării culturii etnoartistice a elevilor s-au cercetat funcțiile educației etnoartistice. S-au precizat următoarele funcții: funcția antropologic-culturală; funcția axiologică; funcția de socializare. funcția ocrotitoare (de ocrotire) a sănătății etc.

p. 32
T. Sărăcuț-Comănescu menționează, că, de fapt, „cultura populară românească este alcătuită dintr-un corpus de cunoștințe și un mod de gândire, situate în plan mental-atitudinal și dintr-o serie de forme de artă sau de expresie (verbală, muzicală, gestuală, choreică etc.). Corpusul de cunoștințe este rezultatul observației directe, al contactului nemijlocit cu natura, al experienței practice empirice a oricărei entități umane, fie adult sau copil, diferită de experimentul științific, bazat pe măsurători, calcule, aproximări. Aceste acumulări au influențat sau chiar au structurat modul de gândire și acțiune, dominat de ceea ce etnologii au numit „logica sensibilului” sau „logica concretului”, proprie gândirii primitive sau „gândirii sălbatice”, dar prezența și

și „jos”, „Înainte” și „Înapoi”, „umed” și „uscat”, „Început” și „sfârșit”, „dulce” și „amar”, „lună” și „soare” etc.

În gândirea sau mentalitatea populara, care ordonează lumea înconjurătoare în opoziții binare precum „sus” și „jos”, „Înainte” și „Înapoi”, „umed” și

p. 33

„uscat”, „Început” și „sfârșit”, „dulce” și „amar”, „lună” și „soare” etc.”

p. 80

Tabelul 2.3. Dimensiunile educației etnoculturale

Tipul educației	Obiective principale
Educația intelectuală	- stimularea și dezvoltarea percepțiilor senzoriale necesare pentru observarea realității; - fortificarea proceselor psihice implicate în cunoaștere (atenția, memoria, gândirea, limbajul, voința, motivația); - însușirea temeinică a cunoștințelor teoretice și aplicative care permit adaptarea la diverse situații din viața cotidiană.
Educația etnopedagogică	- familiarizarea cu noțiunea și principiile de bază ale etnopedagogiei; - înțelegerea pedagogiei populare ca fundament științific al etnopedagogiei; - identificarea condițiilor și factorilor determinanți ai procesului etnopedagogic.
Educația religioasă	- dobândirea cunoștințelor privind valorile și tradițiile religioase; - cultivarea sensibilității spirituale prin raportarea la modele de sfinți; - dezvoltarea convingerilor și atitudinilor religioase; - formarea unei conduite morale prin practicarea credinței.
Educația moralei populare	- însușirea principiilor morale tradiționale; - formarea gândirii și comportamentului moral-civic; - dezvoltarea capacității de analiză, evaluare și autoevaluare morală; - consolidarea atitudinilor civice responsabile.
Educația frumosului popular	- trezirea sensibilității față de frumosul din mediul cultural tradițional; - interiorizarea valorilor estetice populare; - formarea capacității de apreciere și evaluare estetică; - dezvoltarea sentimentelor, convingerilor și gustului estetic; - stimularea deprinderilor de conservare și promovare a valorilor artistice; - cultivarea abilității de a crea frumosul; - rafinarea percepțiilor, reprezentărilor și

p. 81

p. 111

FORMAREA CULTURII ETNOARTISTICE A ELEVILOR	
Dimensiunile educației etnoartistice	Obiectivele
Educația intelectuală;	- dezvoltarea și antrenarea capacităților senzoriale specifice (pentru observarea aspectelor realității); - consolidarea capacităților și proceselor psihice antrenate în cunoaștere (atenția, memoria, gândirea, limbajul, voința, motivația) - însușirea cunoștințelor de bază și a cunoștințelor operaționale care îi asigură educatului adaptarea la diversele situații ale vieții concrete.
Educația religioasă;	- dobândirea de cunoștințe religioase; - sensibilizarea sufletului față de faptele sfinților, ca modele pentru orientarea vieții individului; - formarea sentimentelor, convingerilor și atitudinilor religioase; - formarea conduitei morale prin practica religioasă.
Educația morală;	- dobândirea de cunoștințe morale; - formarea gândirii moral - civice; - dezvoltarea comportamentului moral - civic; - formarea capacității de evaluare și autoevaluare moral - civice.
Educația estetică;	- sensibilizarea individului la frumos; - interiorizarea valorilor estetice; - formarea capacităților de apreciere a frumosului; - dezvoltarea sentimentelor și convingerilor estetice; - formarea deprinderilor de păstrare și promovare a valorilor estetice; - dezvoltarea capacităților de a crea frumosul; - dezvoltarea senzațiilor, percepțiilor și reprezentărilor estetice; - dezvoltarea sensibilității afective; - dezvoltarea capacității de gândire estetică; - formarea și exersarea gustului estetic;
Educația muzicală	- cunoașterea elementelor de limbaj muzical și perceperea lor ca mijloace de expresivitate muzicală și determinarea trăsăturilor distinctive, specifice, perceperea semnificațiilor emoționale ale acestora. - cunoașterea formelor muzicale ca structură și mijloc de redare a mesajului muzical. - cunoașterea unui repertoriu vast de creații din tezaurul muzicii naționale și universale. - inițierea permanentă în cunoașterea tezaurului muzical popular. - cultivarea aptitudinilor de percepere și interpretare expresivă a muzicii. - dezvoltarea capacităților muzicale generale și a celor psihomotore. - dezvoltarea capacității de a pătrunde în sfera intonațională, imagistică, de mesaje ale muzicii. - cultivarea capacităților creative prin practicarea activităților specifice muzicale. - cultivarea gustului artistic evoluat cu capacitate de apreciere competentă a operelor muzicale. - educarea dragostei față de cultura muzicală populară și aprecierea adecvată a

p. 112

	sensibilității estetice.
Educația muzicală	<ul style="list-style-type: none"> - însușirea elementelor limbajului muzical și înțelegerea expresivității acestora; - cunoașterea formelor muzicale ca modalitate de transmitere a mesajului artistic; - descoperirea creațiilor din patrimoniul muzical național și universal; - inițierea continuă în tezaurul muzicii populare; - dezvoltarea capacităților de percepere, interpretare și creație muzicală; - cultivarea gustului muzical și a atitudinii de respect față de valorile naționale; - stimularea sensibilității și creativității ca dimensiuni ale vieții spirituale.
Educația teatrală	<ul style="list-style-type: none"> - familiarizarea cu formele de manifestare teatrală (teatru popular, dramatic, de păpuși, de operă); - cunoașterea repertoriului din teatrul popular; - dezvoltarea abilităților artistice prin exprimarea și interpretarea personajelor; - cultivarea atenției, memoriei, gândirii și imaginației artistice; - exersarea coordonării mișcărilor și a expresivității corporale; - formarea deprinderilor specifice teatrului (respirație, dicție, vorbire scenică, postură).
Educația permanentă	<ul style="list-style-type: none"> - reînnoirea continuă a spiritului uman, generând o transformare profundă a educației; - formarea individului ca protagonist al propriei dezvoltări prin autoeducație și autoinstruire; - pregătirea pentru învățare pe tot parcursul vieții.
Educația interculturală	<ul style="list-style-type: none"> - conservarea diversității culturale și promovarea dialogului între culturi; - deschiderea spre nou și spre valorile altor popoare; - cultivarea toleranței și eliminarea fricii față de „celălalt”; - formarea abilității de a gestiona și înțelege conflictele culturale; - recunoașterea reperelor etno-sociale și consolidarea relațiilor interculturale; - dezvoltarea gândirii critice și combaterea prejudecăților; - promovarea respectului reciproc și a înțelegerii între comunități; - stimularea dialogului despre diversitate, discriminare și incluziune.

	<ul style="list-style-type: none"> valorilor muzicii profesionale naționale. - cultivarea sensibilității pentru frumos și capacități de a crea și integra ca pe un act esențial al vieții spirituale.
Educația teatrală	<ul style="list-style-type: none"> -cunoașterea diferitor tipuri de teatru (teatru popular, teatru de păpuși, teatru dramatic, teatru de operă); -cunoașterea unui repertoriu vast de creații din tezaurul teatrului popular; -dezvoltarea deprinderilor artistice prin trăirea fenomenului artistic și redarea/intruchiparea imaginii artistice, modelarea abilităților de comportament social în condiții specificate; -dezvoltarea abilităților artistice și aptitudinilor generale (atenția auditivă, vizuală, memoria, spiritul de observație, gândirea artistică prin imagini etc.) - dezvoltarea aptitudinilor psihomotorii, abilităților de mișcare plastică (coordonare, plasticitate, improvizație în mișcări, crearea plastică a chipurilor animalelor, diferitor personaje artistice) prin urmare – obținerea senzației de armonizare a corpului cu lumea înconjurătoare; - dezvoltarea abilităților specifice activității teatrale (respirației vocale, însușirea vorbirii scenice, articulației, dicției și ținutei scenice);
Educația permanentă	<ul style="list-style-type: none"> - reînnoirea spiritului uman care va impune o transformare revoluționară a educației - pregătirea individului pentru a deveni propriul subiect și propriul instrument al dezvoltării sale prin intermediul multiplelor forme de autoinstruire - pregătirea personalității pentru autoeducație.
Educația interculturală	<ul style="list-style-type: none"> - păstrarea pluralității culturilor; - deschiderea spre nou, spre neobișnuit; - dezvoltarea aptitudinii de a percepe și accepta ceea ce ne este străin; - alungarea fricii față de altul; - formarea aptitudinii de a ne asuma conflicte; - formarea capacității de a recunoaște reperele etno-sociale; - stabilirea de relații între mai multe popoare; - instaurarea unui climat de înțelegere activă și de respect față de calitățile culturale ale celuilalt; - stimularea gândirii critice; - cultivarea capacității de combatere a prejudecăților; - deschiderea spre înțelegerea valorilor, stilurilor de comunicare specifice celorlalți; - „cultivarea abilității și disponibilității de a încuraja dialogul privind problematica prejudecăților și discriminării”

Fig. 3.1. Dimensiunile educației etnoartistice.

p. 94

Tabelul 2.5. Descriptori ai educației etnoculturale

ETNOCULTURA			
Interesul pentru etnocultură	Gândirea etnoculturală	Cunoștințele etnoculturale	Activitatea etnoculturală
Atitudini	Aptitudini	Cunoștințe	Capacități
<ul style="list-style-type: none"> • interesul și dragostea pentru tradițiile populare (limbă, obiceiuri, tradiții, religie ș.a.); • formarea și exersarea gustului estetic; • formarea conduitei morale prin practica religioasă. • deschiderea spre înțelegerea valorilor, stilurilor de comunicare specifice celorlalți 	<ul style="list-style-type: none"> • receptivitatea estetică-artistice, • capacitatea de a percepe arta populară (a privi, a asculta, a auzi, a simți, a răi); • dezvoltarea senzațiilor, percepțiilor și reprezentărilor frumosului popular; • dezvoltarea capacității de gândire estetică; • formarea gândirii moral - civice 	<ul style="list-style-type: none"> • volum de cunoștințe folclorice și despre folclor; • dobândirea de cunoștințe religioase; • dobândirea de cunoștințe morale; • interiorizarea valorilor frumosului popular 	<ul style="list-style-type: none"> • dezvoltarea capacităților de a crea frumosul; • formarea capacităților de apreciere a frumosului; • formarea deprinderilor de păstrare și promovare a valorilor; • capacitatea de a folosi de sine stătător tradiții populare în viața personală și formarea capacității de recunoaștere a reperele etnosociale

p. 162

Concluzii generale și recomandări

Drept rezultat notoriu al analizei cercetărilor în domeniu, au fost identificate contradicțiile manifeste și

p. 126

Tabelul 3.1. Descriptori culturii etnoartistice.

CULTURA ETNOARTISTICĂ			
Interesul pentru cultură etnoartistică	Gândirea etnoculturală	Cunoștințele etnoculturale	Activitatea etnoculturală
Atitudini	Aptitudini	Cunoștințe	Capacități
<ul style="list-style-type: none"> • Interesul și dragostea pentru tradițiile populare (limbă, obiceiuri, tradiții, religie ș.a.); • formarea și exersarea gustului estetic; • formarea conduitei morale prin practica religioasă. • deschiderea spre înțelegerea valorilor, stilurilor de comunicare specifice celorlalți; 	<ul style="list-style-type: none"> • Receptivitatea estetică-artistice, • capacitatea de a percepe arta populară (privi, asculta, auzi, simți, trăi); • dezvoltarea senzațiilor, percepțiilor și reprezentărilor estetice • dezvoltarea capacității de gândire estetică; • formarea gândirii moral - civice 	<ul style="list-style-type: none"> • Un volum de cunoștințe folclorice și despre folclor; • dobândirea de cunoștințe religioase; • dobândirea de cunoștințe morale • interiorizarea valorilor estetice; • 	<ul style="list-style-type: none"> • dezvoltarea capacităților de a crea frumosul • formarea capacităților de apreciere a frumosului • formarea deprinderilor de păstrare și promovare a valorilor • Capacitatea de a folosi de sine stătător tradiții populare în viața sa personală. • formarea capacității de a recunoaște reperele etno-sociale;

p. 22

Cele mai multe definiții privesc cultura ca un sistem de valori, idei și atitudini și forme de creație, cu funcții revelatorii și simbolice, prin

<p>a fost descris/a fost interpretat universul culturii pe categorii (Capitolul 1, 1.1.):</p> <p><i>sisteme teoretice</i> (științe, filosofie, unde predomină funcțiile cognitive, deci tot ceea ce se referă la cunoaștere, la idei, la teorii, la explorarea rațională a lumii); <i>sisteme simbolice</i> (religie, artă, mitologie, limbă, limbaje, axate pe funcțiile simbolice și de comunicare, dat fiind că aici cultura se exprimă prin semnificații, ritualuri, expresii artistice sau lingvistice); <i>sisteme normative</i> (drept, morală, obiceiuri, folclor, tradiții, cu rol de reglare a raporturilor interumane, deci setul de reguli, scrise ori nescrise, ce structurează componentele sociale); <i>sisteme instituționale și instrumentale</i> (instituții educaționale, mijloace de comunicare, economie, tehnică, politică, având funcții praxiologice, acționale, practice,...</p>	<p>care omul cunoaște lumea, o reprezintă și o exprimă în opere, dând astfel sens existenței sale. Am putea sistematiza astfel universul culturii:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Sisteme teoretice</i> (știința, filosofia) – în care predomină funcțiile cognitive; • <i>Sisteme simbolice</i> (religia, arta, mitologia, limba, toate tipurile de limbaje) – în care predomină funcțiile simbolice și de comunicare; • <i>Sisteme normative</i> (dreptul, morala, obiceiuri, tradiții) - cu funcții de reglementare a raporturilor interumane; • <i>Sisteme instituționale și instrumentale</i> (instituții educaționale, mijloace de comunicare, economia, tehnica, politica) – cu funcții preponderent praxiologice, acționale, practice.
---	---

2) Indicare frauduloasă a referințelor bibliografice, în cazul preluării nejustificate menționate la pct.1

BĂLAN Rodica, teza, UPSC, 2025	GAVRILIȚA Lucia, teza, USARB, 2017
<p>36, pag. 22 BĂNCILĂ, V. „Duhul sărbătorii”. București: Editura Anastasia, 1996, 208 p., ISBN 973 9239-14-5</p>	<p>13, pag. 22 Băncilă V. Lucian Blaga. Energie românească, București: Mărineasa, 1991. p.264</p>
<p>43, pag. 72 BLAGA, L. Trilogia culturii. București: Editura pentru literatură universală, 1969, 396 p, retipărită la București: Editura Humanitas, 2018, 504 p. ISBN 978-973-50-6068-8</p>	<p>51, pag. 72 Diaconu F., Diaconu M. Dicționar de termeni filosofici ai lui Lucian Blaga, București: Ed., Univers enciclopedic, 2000. 347 p.</p>
<p>44, pag. 142 BLAGA, L. Ființa istorică. Cluj-Napoca: Ed. Dacia, 1977, 290 p. ISBN 973-28-0778-4</p>	<p>21, pag. 142 Blaga L., Aspecte antropologice. Timișoara: Ed. Făclia, 1976. 204 p.</p>
<p>118, pag. 448 GUȘTI, D. Folclorul românesc. București: Editura Academiei Române, 1943.</p>	<p>47, pag. 448 Datcu I. Dicționarul etnologilor români, Ediția a III – a, revăzută și adăugită. București: Editura Saeculum, 2006. p. 984</p>
<p>181, pag. 27 RĂDULESCU-MOTRU, C. Vocația. Factor hotărâtor în cultura popoarelor. București: Editura Casei Scoalelor, 1932, 151 p.</p>	<p>118, pag. 27 Rădulescu-Motru C., Etnicul românesc. Naționalismul. București: Albatros, 1996. 214 p.</p>
<p>9, pag. 96 ANDREI, P. Filosofia valorii. Iași: Editura Polirom, 1997, 240 p. ISBN 973-683-017-9.</p>	<p>5, pag. 96 Andrei P. Probleme de sociologie, București: Casa Școlilor, 1927. p. 96.</p>
<p>169</p>	<p>114</p>

PETRESCU, N. Folclorul românesc. București : Editura Științifică, 1970, 200 p.	Petrescu N. Principiile sociologiei comparate, (ediție Măria Larionescu) București: Editura științifică, 1994 p.
190 SILISTRARU, N. Valori ale educației moderne. Chișinău: Editura Combinatul Poligrafic, 2006, 176 p. ISBN 978-9975-58-312-6.	122 Silistraru N. Valori ale educației moderne. Chișinău: Combinatul poligrafic, 2006. 176p.
83 COZMA, T. O noua provocare pentru educație: interculturalitatea. Iași: Editura Polirom, 2001, 216 p., ISBN: 978-973-683-799-8	40 Cozma C. În deschisul filosofării morale românești. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2008. p.7
188 SILISTRARU, N. Etnopedagogie. Chișinău: Editura Universul, 2003, 216 p. ISBN 978 9975-67-104-3	Silistraru
122, pag. 112-115 HASDEU, B.-P. Studii de folclor. Chișinău: Editura Știința, 1979, 216 p.	122, pag. 112-115 Silistraru N. Valori ale educației moderne. Chișinău: Combinatul poligrafic, 2006. 176p.
16 AVRAM, If., Etnopedagogie aplicată, formarea orientărilor axiologice la preșcolarii mari. Cluj Napoca: Eurodidact, 2006, 183 p.	If. Avram
190, pag. 13-14 SILISTRARU, N. Valori ale educației moderne. Chișinău: Editura Combinatul Poligrafic, 2006, 176 p. ISBN 978-9975-58-312-6	121, pag. 13-14 Silistraru N. Etnopedagogia. Chișinău: Editorial al USM, 2003, 268 p.
185, pag. 148-149 SILISTRARU, N. Aspecte filosofice în pedagogia populară. Filosofia educației-imperative, căutări, orientări. În: Simpozionul Internațional, ediția a 5-a, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, CEP UPSC, Chișinău, 1997, 81-86 p.	122, pag. 148-149 Silistraru N. Valori ale educației moderne. Chișinău: Combinatul poligrafic, 2006. 176p.
165 PASLARU, V. Principiul pozitiv al educației. Chișinău : Editura Civitas, 2003, 320 p.	109, pag. 3-8 Pâslaru VI. Valoare și educație axiologică: definiție și structurare. În: Didactica Pro. 2006, nr.1, p. 3-8
110 GAGIM, I. Studii de filosofia educației. Bălți: Editura Universitatea Pedagogică de Stat (UPS) Alecu Russo, 2017, 160 p. ISBN 978-9975-75-960-0	64 Gagim I. Dicționar de muzică. Chișinău: Ed. Știința, 2008. 211 p.
55, pag. 8-9 BREAZUL, G. Colinde. București: Editura Fundației Culturale „Principele Carol”, 1938	28, pag. 8-9 Breazul G. Pagini din istoria muzicii românești, vol. VI., Ediție îngrijită și prefațată de Vasile Vasile, București: Editura muzicală, 2003. 378 p.
117, pag. 3 GULIAN, C. I. Sensul vieții în folclorul românesc. București: Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1957, 301 p.	117, pag. 3 Programa școlară Educație muzicală, Ministerul Educației, Cercetării și Inovării - clasele a VII-a - a VIII-a, București, 2009, p. 3.

<p>102, pag. 23 DRAGECIVIC-SESIK, M. STOJCOVICI, B. Kultura: menadžment, animacija, marketing. Belhrad: Editura Clio, 2003, ISBN 973-8057-96-5</p>	<p>52, pag. 23 Dragecivic-Sesik M., Stojcovic B. Cultura. Management. Mediere. Marketing., București: Fundația Iterrart Triade, 2002. 560 p.</p>
<p>45 BLAGA, L. Spațiu mioritic .Ediția a doua. București: Editura Humanitas, 1975, retipărită în 1994, București, sub titlul Spațiul mioritic, 222 p. ISBN 973-28-0532-3</p>	<p>51 Diaconu F., Diaconu M. Dicționar de termeni filosofici ai lui Lucian Blaga, București: Ed., Univers enciclopedic, 2000. 347 p.</p>
<p>95 DENSUȘIANU, O. Folclorul. Cum trebuie înțeles. În: Revista Flori alese, din cântecele poporului. Ediție îngrijită și prefața de M. Bucur. București: Editura pentru Literatură, 1996, 370 p.</p>	<p>50 Densusianu O. Flori alese din cântecele poporului, Viața păstorească în poezia noastră populară. București: Editura pentru literatură, 1966. 430 p.</p>
<p>111, pag. 53 GAVRILIȚĂ, L. Formarea culturii etnoartistice la elevi prin valorificarea didactică a teatrului popular. Bălți: Universitatea Pedagogică de Stat (UPS) Alecu Russo, 2017, 25 p. ISBN 978-9975-75-961-7</p>	<p>37, pag. 6-7 Comișel E. Folclor muzical. București: Editura didactică și pedagogică, 1967. 470 p.</p>

3) Alte neajunsuri identificate în urma analizei tezei de doctorat:

1. Deși textul lucrării răspunde temei, constatăm, în mare parte, o generalizare excesivă: se discută mult despre cultură, interculturalitate, globalizare, sisteme sociale, totodată conexiunea directă cu procesul formării competenței etnoculturale prin folclor nu este clar argumentată (în special în partea de fundamentare teoretică). Astfel, discursul teoretic este prea larg, iar problema cercetării este diluată în concepte generale despre educație și cultură. Cu toate că autoarea își propune să formeze *competența etnoculturală a elevilor din gimnaziu prin valorificarea creației folclorice*, identificăm pe tot parcursul textului abateri spre cultura etnoartistică. Conceptul etnocultural este unul larg și include mai multe componente care descriu viața și identitatea unui grup etnic (etnosocial, etnolingvistic, etnoreligios etc.). Etnoartisticul este doar una dintre ele.

2. *Conținutul subcapitolului 2.1. Competența etnoculturală: definiție, dimensiuni, rol și funcții în structurare culturală*, ar putea fi integrat în Capitolul 1, ca esență (pag. 54-74). Evidențiem, totodată, că conținutul subcapitolului nu corespunde denumirii sale. Textul se concentrează pe folclor ca fenomen cultural și educațional, iar definiția competenței etnoculturale apare la pag. 74, la sfârșitul subcapitolului, ruptă de context.

3. Textul lucrării nu oferă claritate cu referire la structura *competenței etnoculturale*, indicatori și descriptori, exemple explicite despre operaționalizarea acestora în activități didactice concrete. Se afirmă că există o grilă și un model, dar prezentarea lor este declarativă. La pag. 94, în Tabelul 2.5. autoarea prezintă descriptorii ai educației etnoculturale, ceea ce ne convinge că autoarea confundă competența etnoculturală și educația etnoculturală.

4. Figura 2.6. *Modelul pedagogic de formare a competenței etnoculturale a elevilor din gimnaziu prin valorificarea creației folclorice* nu reflectă în structura sa elemente de tangență cu *Competența etnoculturală* (pag. 77).

5. Nu este clar conținutul *Tabelului 2.2 Componentele competenței etnoculturale*: este rupt din context și nu corelează cu conținutul subcapitolului, dar și al tezei de doctorat elaborate (pag. 79).

6. Autoarea cercetării nu oferă claritate cum s-a realizat abordarea interdisciplinară a conținuturilor (prin disciplinele educație și cultură civică, religie, istorie, geografie) (pag. 83).

7. Nu este justificată de autoarea cercetării participarea în demersul experimental doar a elevilor de clasa a V-a, deși este declarat în titlu - *ciclul gimnazial*.

8. În Figura 3.2, „Programul de valorificare a comunicării pedagogiei populare conform curriculumului învățământului gimnazial” (pag. 119), apare noțiunea „Valorile *inteligentei folclorice* în formarea competenței etnoculturale”, însă aceasta nu este însoțită de o clarificare sau definiție explicită. Evidențiem, în acest context imprecizii în utilizarea terminologiei: competențe culturale, interculturale, etnoculturale, folclorice.

9. Concluziile nu reflectă sinteze explicite ale conținutului subcapitolelor.

10. De asemenea, deși sunt prezentate rezultate procentuale și comparații între grupuri, interpretarea statistică este generală (se afirmă „creștere semnificativă”, fără a evidenția clar indicatori statistici sau criterii de semnificație). În raport cu problema cercetării, aceasta diminuează gradul de demonstrație experimentală.

11. În lucrare se atestă *greșeli gramaticale*, cum ar fi:

- Experimentul pedagogic realizat asupra acestui eșantion a generat concluzii științifice privind problematica formării personale și profesionale a cadrelor didactice, confirmând lipsa ori conexiunea **devectuoasă** și ineficientă între **conșinutirile** curriculare și realitatea extrașcolară a elevilor privind valorificarea creației folclorice, reticența de adaptare a noilor tehnologii didactice de către profesori în mediul școlar (pag. 163);

- Pentru etapa de formare a experimentului a fost **elaborată, implementată și validată Programul** de valorificare a comunicării pedagogiei populare conform curriculumului învățământului gimnazial (pag. 163);

- „... problematică relevantă **li** rezonabilă în aprofundarea și extinderea...” (pag. 165).